

בנשיאותו של הגאון
הרב חיים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריש
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

הרב מאיר שלמה חביב

**רב ומורה צדק שע"י בית הדין איחוד הרבנים צרפת
יושב כעת בבית הדין אגודת הרבנים דארה"ב**

ב"ה ב' מנחם אב תשפ"א
פה ברוקלין נ.י.

פ ס ק ד ין

הנה על דבר השאלה החמורה שהתעוררה כאן בבית הדין אגודת הרבנים דארה"ב, בראשותו של האב"ד הגר"א רלב"ג שליט"א, והוא מקרה מצער באשה אשר לא התברכה מפרי בטן ונפטרה בעלה, והשאיך אח אחד ויחיד אשר חל עליו דיני יבום או במדה שלא דיני חליצה, והאח הזה מוכן לקיים מצוות חליצה, במעמד בית דין, והוא גר באיזה מדינה בארה"ב, אבל דא עקא הוא קטוע רגל ימני, ובכך עומדת בפנינו שאלה קשה, איך בכגון זה יוכלו לעשות חליצה, כאשר היבם הוא קטוע רגל.

הרי ידוע אשר מצוות חליצה, נעשתה ע"י חילוץ נעל מרגלו הימנית של היבם על ידי אלמנת אחיו שמת ולא השאיר אחריו צאצאים, לשם הפקעת קשר האישות שבינה לבין היבם והתרת נישואיה לאדם אחר. וזאת כאשר מדובר באשה שבעלה מת ולא השאיר אחריו צאצאים, אם יש לו אח, אסורה היא להינשא לאדם אחר, ומצות עשה מן התורה על אחי המת לבוא עליה ולקחתה לו לאשה, כדי להקים שם לאחיו המת, ואם אין הוא רוצה לייבמה, הרי זה חולץ לה וניתנת בחליצה זו להינשא לכל אדם. לשם כך אחי המת ואשת המת באים לבית דין, אשת המת אומרת: "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי", ואחי המת אומר: "לא חפצתי לקחתה", והיא חולצת את נעלו מעל רגלו ויורקת בפניו ואומרת: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".

הרי עיקר קיומו של החליצה היא ע"י חליצת הנעל מעל רגלו של האח של הבעל, ולשם כך מביאים ליבם את הנעל העשויה כולה מעור ככל דיניה ודקדוקיה, שאותה הוא נועל ברגלו הימנית וכורך את רצועותיה על רגלו. לאחר הצהרת השניים על אי רצונם לייבום, מתירה האישה את רצועות הנעל, וחולצת את הנעל מעל רגלו. לאחר שחלצה היבמה את נעל היבם, יורקת בפניו על הארץ, דכתיב "וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו".

א. והנה אם רגל היבם קטועה למטה מהברך וחלצה נעלו מעל השוק, נחלקו הראשונים בדין זה, האם ניתן לחלוץ, ולכן אם זה מהארכובה ולמטה חליצתה כשרה, אמנם אם זה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה. או שאמרינו שלעולם לא ניתן לחלוץ כלל.

ולהקדים: מצינו בגמ' יבמות דף קא ע"א "מן הארכובה ולמטה חליצה כשרה, מן הארכובה ולמעלה חליצה פסולה". ומסביר רש"י שם וכ"כ בנמוקי"י "מן הארכובה ולמעלה" הכוונה "שנחתך רגלו מן הארכובה וחלץ מן הארכובה ולמעלה", ובהמשך שם בגמ' דף קג כותב אמימר שאדם שרגלו הפוכה לא יכול לחלוץ, שואל אותו ר"א והרי כתוב שחולץ בסמוכות רגלים של אדם שגורר את רגליו [והרי רגליו עקומות] עונה הגמ' לא שהוא חולץ בהם אלא אדם שרגליו ישרות יכול לחוץ בזה. "ואמר אמימר האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה לא חליץ, אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא סמוכות הרגלים לאו דחליץ בה איהו, לא דיהיב ליה לאחר וחליץ, אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר לאו בר אובא חליץ ולא בר קיפוף חליץ", עכ"ל הגמ'.

והנה לכאורה דברי אמימר סותרים לדברי המשנה שהרי אמימר פוסל אדם עם רגל הפוכה כ"ש וק"ו שאדם שאין לו רגל כלל יהיה פסול, לכן לומד ר"י בתוס' שם ד"ה מאן דמסגי שאין הכוונה בקיטע, אלא הכוונה שקשר הרצועות למטה מן הארכובה, ומביא ראיה מהירושלמי - "אבל אין נראה לר"י דהא בירושלמי מפרש הא דקתני במתניי מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה היינו בקושר רצועות הסנדל מארכובה ולמטה אבל בקיטע לא איירי מידי". והנה שואל תוס' אשר לכאורה מהמשך הגמ' משמע כרש"י שכתבו קיטע חולץ בקב שלו [אם הוא מחופה עור ע"ש] - "והא דקתני בברייתא קב הקיטע".

ולכן מסביר ר"י, אשר באמת לא קשה, אלא הכוונה כמו שהסביר אמימר לגבי סמיכות רגלים, שהכוונה שנותן לאחר אבל הוא עצמו פשוט שלא יכול לחלוץ - "איכא לפרושי נמי דיהיב לאחר וחליץ כדאמר אסמיכות רגלים וה"מ למימר וליטעמיך קב הקיטע מי חליץ אלא דיהיב לאחר וכן דרך בכמה מקומות דיכול לומר וליטעמיך ואין אומר". ועוד תירץ ר"י שכל זה היה בהו"א שרגל הפוכה חולץ אבל למסקנה שלא גם קטע לא חולץ - "ועוד מעיקרא דסבר דברגל הפוכה שייכא חליצה ה"ה דקיטע נמי חליץ אבל לפי המסקנא לא". ועוד שואל התוס' מדברי הגמ' בדף קג. דנה בדברי

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

המשנה איך קיטע חולץ בקב והרי כתוב "רגלים" פרט לאדם שיש לו קביים שפטורים משמע שאדם כזה נחשב שאין לו רגל. ועל כך עונה הגמ' שבדין חליצה שונה הוא משום שכתוב שם "מעל רגלו" ללמד שגם מה שמעל לרגל חשיב כרגל, אבל לומר שגם מעל השוק מותר זה לא, כי כתוב "מעל רגלו" ולא "מעל דמעל", לומד ר"פ אשר מזה לומדים שמהקרוסול ועד הקרקע זה פרק אחד, כי אם לא, היה השוק נחשב "מעל דמעל", אבל ר"א לא סובר כך אלא אפי' אם יש שם עוד פרק לא חשיב השוק מעל דמעל, כי כל מה שעומד בשווה עם הרגל חשיב דבר אחד עם הרגל.

ובאמת מלשון הגמ' "מן הארכובה ולמטה כו' ורמינהי רגלים פרט לבעלי קבין, שאני הכא דכתיב מעל רגלו, אי הכי למעלה מן הארכובה נמי, מעל ולא מעל דמעל, אמר רב פפא שמע מינה האי איסתוריא עד ארעא נחית דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק הוה ליה איהו מעל ושוקא מעל דמעל, אמר רב אשי אפילו תימא מיפסק פסיק כל דבהדי כרעא ככרעא דמי" [ראה עוד בהמשך דברינו שיטת החתם סופר אשר יש נפק"מ בין ר"פ לר"א אם נחתך הרגל עד הקרוסול]

והנה לכאורה גמ' זו שייכת רק לפי רש"י שקיטע חולץ, ועל זה שואלת הגמ' איך זה מסתדר, אבל לפי ר"י הרי קיטע לא חולץ, "והא דפריך רגלים פרט לבעלי קבין". עונה ע"כ ר"י, אין השאלה איך קיטע חולץ אלא בגלל ששוק לא נחשב רגל [נלמד מקיטע] איך יכול לקשור שם - "הכי פריך כיון דשוק לא מיקרי רגל, א"כ למטה מהארכובה אמאי כשרה, הא לא הויה קשירה במקום רגל" וכ"כ רבינו נסים במגילת סתרים - "דקיטע לא חליץ מכ"ש דרגלו הפוכה ומן הארכובה ולמטה דמכשיר במתני' לאו באיפסקא לכרעיה אלא בקשירת רצועות איירי כדאמר בירושלמי"

והנה הרי"ף שם דף לג ע"ב כתב: "יש הסבירו שר"א חולק על אמימר מזה שכתב "למאי דקאמר אמימר לאו בר אובא חליץ וכו'" משמה שזה לפי אמימר אבל הוא עצמו לא סובר כמותו ועוד שלפי המשנה לא משמה כמו אמימר אלא שקיטע חולץ וכ"ש שרגל עקומה חולץ. **ובאמת רי"ף עצמו סובר כמו ר"י** שבין קטע בין עקום לא יכול לחלוץ, והטעם כי לא יכול לדחוק רגלו בקרקע, והמשנה מדברת על הקשר, והביא רבינו מירושלמי, ובאמת גם ר"א מסכים לאמימר "וואנן לא סבירא לן הכי, דאי איתיה להאי סברא, הוה ליה אמימר מפליג אמתניתין, וליכא למימר דפליג אמימר אמתניתין, ועוד אי פליג אמתניתין הוה מותבינן ליה תיובתא מינה ומדלא אותבינן עליה מינה שמעינן מינה דמתני' טעמא לחוד, ואמימר טעמיה לחוד, דסבירא ליה לאמימר דמאן דאיפסיקא רגליה מארכובה ולמטה דבעי לתרוצי לשאר ארעא על ארעא וחליץ, וכן נמי בדלא איפסיקא רגליה בעי לתרוצה על ארעא וחליץ כדקאמר בהדיא מאן דחליץ צריך למידחסייה לכרעיה, והאי דמסגי אלוחתא דכרעיה לא מצי לתרוצי לכרעיה על ארעא, הילכך לא חליץ, דקתני מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה לאו דנקטעה רגלו אלא כגון שקשר רצועות מעל למטה מארכובה, ושמעינן מינה דשוקו נמי מעל רגלו קרינא ביה, וכיון שהתירתן יבמה משם מעל רגלו קרינא ביה. והכי גרסינן בירושלמי אמר רב ביני מתניאיתא בקשור מן הארכובה ולמטה, וגרסינן נמי התם עיקר חליצה התרת הרצועות, וכיון דהתירתן מעל שוקו משום מצוה הוא דמעל רגלו אמר רחמנא, ושוקו מעל רגלו הוא, הילכך לא קשיא לדאמימר ולא מידי דליכא בין מימרא דיליה ובין מתני' דקתני מארכובה ולמטה חליצתה כשרה. פלוגתא דמתניתין טעמא לחוד וטעמיה דאמימר לחוד, והאי דקאמר רב אשי נמי למאי דקאמר אמימר לא שמעינן מינה דלא סבירא ליה דאי לא הוה סבירא ליה כאמימר הוה אמר בהדיא דלית הלכתא כאמימר ומדלא אמר הכי לא מצינן למידחי שמעתא דאמימר בכי הא מילתא קלישתא הילכך איתא לדאמימר".

ב. והנה בהבנת ובשיטת הראשונים ניתן למצוא שהרמב"ם פסק בדיוק כסברת הרי"ף שהבעיה ברגל עקומה זה כי לא יכול לנעוץ עקבו בקרקע "יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל ואם חלצה חליצתה פסולה, היתה רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צדה או שמהלך על אצבעות רגלו אינו חולץ שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בקרקע וזה אינו יכול.

אמנם המעיין בדברי הגאון הנודע ביהודה (שאותו נזכיר בהמשך) נראה לומר אשר הבין הוא שהפסול שכתב הרמב"ם במי שאין לו רגל ימין זה כי לא יכול לעמוד - דמי שאין לו רגל ימין גרע ממי שיש לו ימין ואינו ראוי לעמוד ואע"ג דאין העמידה מעכב מ"מ ראוי לעמידה בעינן, וודוקא על רגל ימינו שבה עיקר כוחו יכול לעמוד לכן כתב הרמב"ם נקטע רגל ימין כי בנקטעה שמאלו שיכול לעמוד בימינו שפיר חולץ בה.

ואנכי הרואה להמגיז משנה "אשר דעת רבינו וההלכות הוא שמי שנפסקה רגלו הימנית אע"פ שלא נפסק עד הארכובה אינו חולץ, וכשאמרו במשנה מן הארכובה ולמטה חליצתו כשרה, הוא בשלא נפסקה רגלו אלא שהנעל קשור בשוק למה מן ארכובה אבל בנפסקה רגלו אינו חולץ, מההיא דאמימר דאמר האי מאן דמסגי על לוחתא דכרעיה לא חליץ וכ"ש נפסק רגלו, וכן דעת בעל העיטור" **ובהמשך מביא המ"מ את דעת רש"י רשב"א ובעל המאור.**

בנשיאותו של הגאון
הרב חיים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

ומצינו גם כן שהכסף משנה בשם האורחות חיים, לומד הוא מהרמב"ם שדווקא אם חלץ בשמאל פסול, אבל בימין אם נשאר לו משהוא מתחת לארכובה יהיה כשר, כמ"ש רש"י "כתב באורחות חיים מכאן דקדק מורנו שדעת הרמב"ם שאם חלצה בימין חליצתה כשרה שאל"כ הל"ל ואם חלצה פסולה". אבל הכ"מ עצמו וכן הטור למדו שהרמב"ם סובר כמו הר"י כמ"ש המ"מ – "ומ"ש בשם הרמב"ם ספר מוטעה נודמן לו שהיה כתוב בו ואם חלצה בשמאל חליצתה פסולה אבל בנוסחי דידן בספרי הרמב"ם אין כתוב תיבת שמאל". וכן הביאו בספרו הב"י "ואפי' לפי נוסחתו אין דקדוקו דקדוק דאיכה למימר דהכי קאמר בימין לא שייך חליצה כיוון שרגלו חתוכה ואם חלצה בשמאל דשייך ביה חליצה פסולה מפני שהוא בשמאל ועוד יש לומר לפני נוסחו דמשום הכי כתב בשמאל לומר דמשום הכי חליצתו פסולה ולא בטלה אבל אם חולץ בימנית החתוכה אינה חליצה כלל".

והנה החילוק בין הר"י לרמב"ם הוא, שלפי פשטות הר"י אם לא דחק רגלו בקרקע פסול לגמרי, מש"כ לפי הרמב"ם בדרך כלל לא פסול כי כל הראוי לבילה אין בילה מעקב אבל פה שלא שייך כלל לדחוק פסול לגמרי [כך הבין הב"י ברמב"ם] ואולי באמת גם הר"י מודה בזה באדם בריא שלא דחק רגלו.

והחילוק לפי ר"י והר"י הוא, שלפי ר"י הטעם לאסור רגל עקומה כי לא חשיב חליצה "מעל רגלו" וה"ה לקיטע שלא חשיב מעל רגלו, אבל לפי הר"י, הטעם ברגל עקומה זה כי אינו יכול לדחוק רגלו בקרקע וה"ה לקיטע שלא יכול לכן פסול. נפק"מ ביניהם - שאם זה שלא דחק בקרקע לפי הר"י ודאי שזה מעקב ממש, אבל לפי ר"י אולי זה לא מעקב, שאפי' שקיטע לא יכול לדחוק אין זה פוסל מצד זה [אבל אולי גם לפי ר"י זה מעקב רק שסור שקיטע באמת כן יכול לדחוק רגלו בקרקע].

ואנכי הרואה בספר הערוך לנו אשר הסביר הוא שלשית הר"י שדחיקה בקרקע מעקב זה מצד הלמ"ס אבל לסוברים שלא מעקב הטעם הוא כי פעמים הנעל של ב"ד גדולה. וכ"כ רבי אברהם מן ההר "למטה מן הארכובה ולמעלה, פירש רבינו שלמה שנחתך רגלו ושוקו, והעיקר דמקשרת רצועות הסנדל דהיתר רצועות הוא עיקר החליצה כדתניא בירושלמי בהדיא דתני עיקר חליצה התרת הרצועות". וכ"כ תוספות מהר"ם מרוטנבורג "מן הארכובה ולמטה כשירה פירש רש"י, דאיירי בנחתך רגלו וקשה דאמרינן בגמרא דהאי מאן דמסגי אלחוותא דכרעא לא חליץ וכל שכן האי דנחתכה לגמרי, לכך נראה דמיירי בקשירת הרצועות וקאמר דאם נקשרו מן הארכובה ולמעלה פסולה החליצה דהוי מעל דמעל מן הארכובה ולמטה הוי מעל רגלו, וא"ת אי"כ מאי פריך רגלים פרט לבעלי קבין אלמא דשוק לאו רגל הוא ולפירוש רש"י דמיירי בנחתכה נחא, וי"ל דאף לפירוש ר"י נמי ניתא דהכי פריך דכיון דשוק לאו רגל הוא מה לי נקשרו למעלה מה לי נקשרו למטה".

וכ"כ בתוספות ישנים "מן הארכובה ולמעלה פירש"י נחתך רגלו מן הארכובה ולמעלה וחליץ למעלה מן הארכובה ול"נ דא"כ היכי קאמר אם נחתך רגלו מן הארכובה ולמטה חליצתו כשרה, הא אמרי' לקמן בפירוש אמר אמימר האי מאן דמסגי על לוחתא דרגליה לא חליץ פירוש שרגלו הפוך ודורס בעליונו של רגל לוחתא לשון לווחין פלנק"א בלע"ז, כלומר שאינו דורס ממקום מדרס רגלו ואמר נמי לקמן אמר אמימר לא בר אבין חליץ ולא בר קיפוק חליץ שני ספדנים היו דאחלשוה לדעתיה דרב אשי ואתהפוך כרעייהו וכי גרע היכא דאתהפוך כרעייהו מנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה"

ג. והנה רש"י הרגיש בקושי זה, והסביר שזה לא דומה פה שאין לו רגל כי היא הפוכה ולא חשיב רגל מש"כ במשנה יש לו רגל, כי מתי שאין לו רגל כלל השוק קם במקום הרגל [מש"כ כאן שיש לו מעקב] "ואף על גב דתנן מן הארכובה ולמטה כשרה התם הוא דכי נחתך רגלו קם ליה שוק ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו אבל האי לאו רגל הוא". ורבותינו בעלי התוס' הבינו ברש"י שרגל הפוכה לא נחשבת רגל וממילא גם השוק לא נקרא מעל רגלו ולכן לא יכול לחלוץ מש"כ במשנה שהיה לו רגל קודם שנקטע. "פ"י בקונט" שאין זה קרוי רגל כיון שהופכו כל שוק דידיה נמי לא מיקרי מעל רגלו אבל היכא שנקטעה רגלו שוקו היינו מעל רגלו דכיון דקודם קטיעה היה שוקו מעל רגלו אחר קטיעה נמי קרינא מעל רגלו ובענין זה פ"י גאון אחד" יוצא לפי זה שאם לעולם לא היה לו רגל לא נחשב השוק רגל ולא חולץ וכן אם היה לו רגל הפוכה אפי' נקטע לא חולץ.

והנה ר"ח הבין כמו רש"י אלא שהסביר הטעם שרגל עקומה לא חולץ [לא בגלל שלא חשיב רגל] אלא כמ"ש הר"י שלא יכול לדחוק את רגלו בקרקע (זה המשך למש"כ אמימר למעלה) לכן קטוע רגל שיכול לדחוק שוקו בקרקע פשוט שחולץ - "ר"ח פ"י טעמא דלא חליץ מאן דמסגי על לוחתא דכרעיה דלא מצי שפיר למדחסייה לכולי כרעיה אארעא לפי זה נמי אתי שפיר הא דגרע מקיטע דקיטע דחיס שפיר כוליה שוקיה אארעא"

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

ורבנו הרא"ש הבין שכוונת הר"ח - שכל סיבת הפסול ברגל עקומה כי אינו יכול לדחוק רגלו בקרקע לכן אם הוא קיטע לא יהיה בעיה כי דווקא מתי שרגלו עקומה ולא יכול לדחוק רגלו פסול אבל בקיטע שהיה לו רגל ישרה ויכל לדחוק רגלו אז אפי' שעכשיו אין לו רגל זה כמו כל הראוי לבילה אין בילה מעקבת - "אמר אמימר האי מאן דמסגי אלוחתא דכרעיה לא חליץ פיי שרגלו הפוך ודורס בעליונו של רגל פיי רש"י ואף על גב דתנן מן הארכובה ולמטה כשירה התם הוא דכי נחתך רגלו קם ליה שוקו במקום רגלו ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו אבל האי לאו רגלו הוא, ור"ח פירש בשם גאון דכיון דמסגי אלוחתא לא יכול למיתריץ כרעיה דעל גביה הוא לתחת ולתחת ידיה הוא לעיל וכיון דאיתיה לכרעיה ולא תריצא הוה ליה כמו שאינו ראוי לבילה שבילה מעקבת בו אבל היכא דהוה תריץ כרעיה מעיקרא ואי לא פסיקא היה יכול למיתרציה אף על גב דאיפסיק חליץ למטה מן הארכובה דהוי ראוי לבילה שאין בילה מעקבת בו".

היוצא מדברינו נפק"מ גדול – שלפי הר"ח חייב בכל זאת לדחוק שוקו בקרקע מש"כ לפי איך שהרא"ש הבין אין צורך לדחוק שוקו בקרקע.

וחזי הוית להקרוב נתנאל, אשר מקשה הוא על סברת הרא"ש של "כל הראוי לבילה כו", הרי בר איבו ובר קיפוף היה להם רגל ישרה בהתחלה למה לא חולצים – "ויש תימה אי"כ בר איבו או בר קיפוף דלא איתהפכו כרעייהו מבטן אמם כ"א ע"י קללת רב אשי, אי"כ למה קאמר רב אשי לאו בר קיפוף חליץ דהא קודם שנתהפכו רגלם שפיר מצי ליתרוץ".

על זה עונה המרומי שדה – זה שאמר ר"א שהם לא חולצים הכוונה לכתחילה כי יש להם לבר איבו ובר קיפוף אחים אבל באמת אם לא היה להם אחים לא היה להם אחים היו חולצים [אבל אם לעולם לא היה לו רגל פשוט שלא אומרים "כל הראוי לבילה", וכן זה לא נחשב למעל רגלו].

ובהמשך דבריו מקשה עוד הקרבן נתנאל, הרי הוא לא ראוי לבילה עכשיו כי אין לו רגל כל הראוי כו' אומרים דווקא מתי שיש לו רגל ולא דחק בקרקע אבל פה זה לא שייך – "מאי האי דחשיב ראוי לבילה כיון דעכ"פ עכשיו נקטעו רגליו ואינו ראוי, בשלמא למאן דאית ליה כרעא ולא תריץ ביה איכא למימר שפיר כיון דראוי לבילה כו' אבל מי שאין לו אין שייך למימר כל הראוי". **משום הכי מעמיד הקרבן נתנאל, את דברי הרא"ש, שהיה לאותו יבם רגל כשנפלה אצלו ואח"כ נחתכה רגלו** - "אמנם חל עלינו חובת ביאור לקיים דברי חכם גדול שכל דבריו דברי קבלה ונראה שמוקי מתניתין מן הארכובה ולמטה כגון דבשעת נפילה היה ראוי לחליצה כמ"ש בפרק כיסוי הדם דף פג שחט בהמה ואח"כ היה חייב כל הראוי לבילה כיון דבשעת נפילה היה ראוי לחליצה כמ"ש בפרק כיסוי הדם דף פג שחט בהמה ואח"כ היה חייב לכסות כד"ז כל הראוי לבילה אף על גב דהשתא אין עפר מלמטה ואין ראוי לבילה אלא ע"כ צ"ל כיון דבשעת שחיטה היה ראוי ליתן עפר למטה ראוי לבילה מקרי, ה"ה הכא אף על גב דהשתא נחתך רגלו מ"מ ראוי לבילה הוי כיון דבשעת נפילה היה ראוי לחלוץ, והא דקאמר רב אשי לאו בר איבי ובר קיפוף חליץ היינו אם נפלה לפנייה מאז והלאה יבמה לחלוץ כיון דאיתהפכו כרעייהו לא מצי ליתרוצי כרעייהו".

והנה הרשב"א בחידושי למד כמו רש"י, שקיטע חולץ, ולא קשה דברי אמימר כי הוא דוחק בקרקע מה שנשאר לו מהרגל [ומעל לרגל חשיב כרגל] וזה לא סותר גם את דברי ר"י, אלא כל שמעל לרגל כרגל לכל ענין גם לגבי חליצה וגם לגבי קשירה [ולכן לא קשה הראיה מהירושלמי לפרש"י] – "מתניתין מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה פירוש מתניתין כללל הוא דכל שהיא למטה מן הארכובה מעל רגלו קרינא ביה והלכך אם נקטעה רגלו חולץ בשוקו כל שהוא מן הארכובה ולמטה, והיינו דאקשינן למתני' מרגלים פרט לבעלי קבין מ"מ מתניתין משמע להו בנקטעה רגלו ושנינן שאני הכא דכתיב מעל רגלו לומר דכל שהוא למטה מן הארכובה כשר לחליצה דמעל אמר רחמנא, והוא דדחיס מאי דאישתייר אארעא וכדאמר אמימר, ומתניתין נמי היכא דלא נקטעה רגלו אלא שקשר מעל למעלה מן הארכובה חליצתה פסולה דמעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל אבל למטה כשרה, והיינו דגרסינן בירושלמי כיני מתניתא בקושר מן הארכובה ולמעלה פסולה איני והא כתיב ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם ותניא ביד עד לפרק ברגל עד סובך וכה את אמר הכין, שניא היא דכתיב הכא מעל רגלו, אי הכי תהא כשרה אפי' מהארכובה ולמעלה, מעל רגלו ולא מעל דמעל".

וכן מצינו שהמאירי למד כמו הרשב"א – "מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה, מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה, ופירשו גדולי הרבנים שמשנתנו דרך כלל נאמרה שכל שהוא למטה מן הארכובה בכלל רגל הוא, ומעל רגלו קרינא ביה, ואפילו נקטעה רגלו כל שנקטעה מארכובה ולמטה חליצה גמורה היא. וזהו שהקשו עליה בגמרא ממה שאמרו לענין ראיה רגלים פרט לבעלי קבין שפטורים מן הראיה, ותירצו שאני הכא דלאו רגלו דוקא בעינן אלא מעל רגלו, ושוקו מעל רגלו הוא, אלמא מתניתין בנקטעה רגלו קיימא, אבל מן הארכובה ולמעלה הוה ליה מעל דמעל. ואף על פי שאמרו צריך לדחוקי לכרעיה, ר"ל לנעוץ רגלו על הארץ כדי שתהא חליצה גמורה באה מכחה, אף זה נועץ ראש השוק הנשאר, והוא הוא נעיצת הרגל. ומה שאמרו האי מאן דמסגי אלוחתא דכרעיה לא ליחלוץ, ר"ל מי שרגלו

הפוכות עד שכף רגלו הולכת למעלה וגב הרגל למטה בזו מפני שהשוק אינו על הרגל אלא על כף הרגל, אבל זה שהרגל נחתך לגמרי נועץ ראש שוקו ודיו. ולפי דרכך למדת שאם לא נחתכה רגלו אלא שקשר הרצועות בשוק, אם למטה מן הארכובה כשרה למעלה כגון אותם שקורין אודאש פסולה, שעיקר החליצה התרת הרצועות וצריך שתהא התרתן מעל רגלו. והוא שאמרו בתלמוד המערב כיני מתניתא בקשר מן הארכובה ולמטה. ומקשי והא כתוב ורחצו ממנו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם, ותניא ביד עד לפרק ברגל עד לסוכך שניא היא דכתיב מעל רגלו. וממשיך שם המאירי וכותב, ומ"מ הרבה מהפוסקים [רי"ף ר"י וכו'] הבינו שהירושלמי חולק, ולכן העמידו המשנה רק בקשירה - "ומכל מקום גדולי הפוסקים כתבוהו כתלמוד המערב ופירושו דוקא בקשרי הרצועות אבל כל שנחתכה רגלו חליצתו פסולה ואינו חולץ במקום שאר אחים".

ד. והנה מצינו ששואל הרא"ש לפי דעת ר"י וחבריו, איך אפשר לומר שקשר שמעל לארכובה פוסל הרי לא צריך בכלל שיהיה קשר וכל מה שהצריכו בירושלמי זה מתי שהנעל נופל אם הוא לא קושר אבל בסתם לא צריך קשר ואין מקומו של הקשר מעקב [אבל הרבה חולקים על הרא"ש ומחשיבים ההתרת הקשר כחלק חשוב בחליצה] - "ומיהו תימה הוא לומר לפסול לחליצה אם נקשרו רצועות הסנדל מן הארכובה ולמעלה דמאי נפקא מינה היכן דנתקשרו הרצועות רק שחלצה נעלו מעל רגלו, והא דקאמר בירושלמי דעיקר חליצה התרת רצועות, נראה שהסנדל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה. וכן משמע מתוך לשון הירושלמי, דאמר קושרו עד שיכול להלך בו, אלמא דעיקר הקשירה כדי שיעמוד על רגלו ויכול להלך בו, וכיון שאינו יכול לעמוד ברגל בלא קשירה, אם התיר הרצועות הוה ליה כאילו שנט הסנדל, כיון דסופו ליפול מעצמו, וכן אם קשרו למעלה מן הארכובה שעיקר עמידת הסנדל ע"י הקשירה ולא קרינן ביה "וחלצה נעלו מעל רגלו", אבל מנעל שיכול לעמוד ברגל להלך בו בלא קשירה לא ידענא למה תפסול החליצה אם קשר למעלה מן הארכובה או אפילו אם חולץ בלא קשירה שלא נרמו קשירה בתורה ולא נאמרה הלכה למשה מסיני".

ובהמשך דבריו כותב הרא"ש, שבאמת רש"י יכול להסתדר עם הירושלמי כמ"ש הרשב"א - "והא דקאמר בירושלמי כיני מתניי בקושר מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה לא בא למעוטי קיטע אלא לאשמועינן דבעינן שתהא אף הקשירה מן הארכובה ולמטה ובסנדל שלהם שאינו יכול לעמוד ברגל בלא קשירה".

עוד תירוץ הביא שם [לפי הרא"ש עצמו שלא מעקב הקשירה כלל] - "אי נמי בקיטע איירי ואתא לאשמועינן דבעינן שיסאר כל כך בשוקו שיוכל להכניס הסנדל בשוקו ולהוציאו למטה מן הארכובה אבל אם נחתך שוקו בסמוך לארכובה שאינו יכול לקשור הסנדל אלא בשוקו למעלה מן הארכובה פסולה".

ולפי? כותב הרא"ש עוד הסבר לבאר דברי אמימר [לפי סברת רש"י] ובאמת הטור הבין שזה עיקר סברת אביו הרא"ש - [בהתחלה הסביר כשיטת הרי"ף והסביר שאין בעיה כי "כל הראוי לבילה אין בילה מעקבת, לפי סברת ר"ח] - אלא שבאמת יש כאן שני דינים נפרדים, זה שצריך לדחוק רגלו בקרקע לא באמת מעקב, אלא צריך לעשות כך לכתחילה כי לפעמים הנעל של הבי"ד גדולה, אבל לא מעקב. ואילו הדין השני זה באמת מעקב כי זה לא נחשב כלל רגל, משי"כ שוק, לכן אפילו אם נאמר ששוק לא יכול לדחוק בקרקע אין לאסור כי זה רק לכתחילה אבל בדיעבד כשר כי חשיב כרגלו - "והראב"ד ז"ל כתב על מה שאמר רב אלפס ז"ל דהני תרי מימרי דאמימר חד טעמא נינהו דהאי דמסגי אלוחתא דכרעיה והא דצריך למדחסייה לכרעיה חד טעמא וכתב הוא הני תרתי שמעתתא דאמימר לאו חדא טעמא נינהו, דהא דאמר צריך למדחסייה לכרעיה אארעא אי לא דחיס לא מיפסלא חליצה בכך והא דקאמר האי דמסגי אלוחתא דכרעיה לא חליץ, אי חליץ חליצתה פסולה. וטעמא דמלתא משום דגב הרגל הוא שנקרא רגל והתחתון כף הרגל, וזה שרגליו הפוכות וכף רגלו למעלה נמצאת נעלו נחלצה מעל כף רגלו ולא מעל רגלו, וגם כשהוא חולץ נעלו חולץ למטה מרגלו, והתורה אמרה נעלו מעל רגלו ותרתי שמעתא דאמימר הלכתא נינהו עכ"ל. והרמב"ן ז"ל השיב על דבריו לקיים דברי רב אלפס ז"ל, וכתב לפסול בשתייהו, ונראין דברי הראב"ד דלא קאמר אמימר אלא צריך למדחסייה לכרעיה וטעמא כדפרישית לעיל, ובדיעבד לא נפסלה החליצה כיון שעשתה התרה ושמיתת עקב, אבל מאן דמסגי אלוחתא דכרעיה קאמר לא חליץ, משמע דלא הוי בר חליצה כלל משום דלא מיקרי רגל דמן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה משום דלא איקרי רגל".

יש לציין שהראב"ד כתב כסברת הרא"ש שדברי אמימר לא קשורים - "לא שמענו שהדריסה מעכבת לפסול חליצה".

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

אשר על כן הרא"ש לשיטתו ששוק לא צריך לדחוק בקרקע [וא"א לדחוק], אבל לפי פשטות הר"ח שכן צריך לדחוק, הנה אפשר לדחוק שלא קשה כלל דברי אמימר אפילו אם נאמר כמו הרי"ף שהטעמים קשורים, כי באמת יכול לדחוק השוק בקרקע [אבל לפי הרי"ף א"א לדחוק השוק בקרקע, וסיבת האיסור של רגל עקומה זה כי לא יכול לדחוק וממילא גם קיטע לא יכול לחלוץ].

וראה לרבנו הנמוק"י – אשר לדעתו: ר"ת ור"י מקוצי פסקו כר"י, אבל הרשב"א בחידושו משמע כמו רש"י.

והנה מצינו לאור זרוע ח"א הלכות חליצה ס"י תרסה אשר מביא את דברי הגמ' שהזכרנו למעלה ומסביר אותה לפרש"י [וכ"פ ר"י בר נתן] – "הא דאמר אמימר האי מאן דסגי לעיל לליחתא דכרעיה לא חליץ פירש"י שרגלו הפוך ודורס בעליונו של רגל כלומר שאינו דורס במקום מדרס רגלו, ואף על גב דתנן מן הארכוב' ולמטה כשיר' התם הוא דכי נחתך רגלו קם ליה שוק ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוק אבל האי לאו רגל הוא עכ"ל. וכן פי' רבי יהודה בר נתן זצ"ל והוסיף ואמר עוד מעל רגלו כתיב והאי מתחת הרגל הוא שהרי פיסת הרגל מלמעלה מעתה לפי' לא איירי מתני' באורך המנעל כלל ואפשר שהמנעל כשר אפי' הוא ארוך למעלה מן הארכובה וגם יש לי ללמוד מיכן מי שנחתכה רגלו למטה מן הארכובה שחולץ בשוק אף על פי שנהפכה רגלו. ודורס ע"ג הרגל פסול לחלוץ כמו שפירש רש"י וחילק ביניהם".

ולפי זה מגדיר האו"ז, שבאמת ר"ח סובר כמו רש"י [כסברת הרא"ש בר"ח] – "וזה לשון פר"ח כתב גאון מכדי אם נקטעה רגלו חליצתה מן השוק למטה מן הארכובה כשרה כ"ש מי שרגלו קיימת והפוכה מפני שאומר אמימר מאן דמסגי אליחתא דכרעיה חליצתה פסולה ושמעינן פירוק אהא טעמא מאי צריך לתרץ כרעיה דעל גבה הוא לתחת ולתחת דליה הוא לעיל וכיון דאיתא לכרעי ולא תרצה הו"ל כמי שאין ראוי לבילה שבילה מעכבת בו אבל היכא דהו תריצן כרעיה מעיקרא ואי לא הו פסקין הוה יכיל למתריצין אף על גב דאיפסק חליץ מן הארכובה דהו ראוי לבילה שאין בילה מעכבת בו ואנן עדיין צריכין לעיוני בה עכ"ל, הא סובר כמו רש"י שאם נהפכו רגליו פסול לחלוץ ואם נחתכו למטה מן הארכובה כשר לחלוץ ואפשר שאם המנעל ארוך עד למעלה מן הארכובה שחליצתו כשירה".

ובהמשך דבריו מביא האו"ז דעה חולקת – "ורבינו יצחק בר שמואל זצ"ל לא אתבריר ליה פירש"י שפי' שאם נחתך רגלו למטה מארכובה שחולץ בשוק דלא עדיף מאבין וקיפוף דאתהפיך כרעיהו דאמר רב אשי למאי דקאמר אמימר לא בר אבין חולץ ולא בר קיפוף חולץ ומה שחילק רבי שלמה לא נהירא ליה ופי' דמתני' לא איירי כלל בנחתך רגלו דנחתך רגלו אפי' למטה מארכובה פסול אלא מתני' במנעל ארוך איירי שצריך שלא יהא המנעל ארוך עד למעלה מן הארכובה משום דכתיב מעל ולא מעל למטה אבל למטה מן הארכובה כשר דהשוק אינו קרוי מעל דמעל ואף על גב דפרק בגמרא מרגלים פרט לבעלי קבין דמיירי בנחתך על מתני' דלמטה מארכובה כשר מ"מ פריך שפיר אלמא דאינו קרוי רגל בשוק וא"כ כי היכי דפסלת כשהמנעל גבוה וארוך עד למעלה מן הארכובה משום דלא אקרי רגל א"כ למטה נמי ומשני גבי חליצה כתיב מעל רגלו ובלבד שיהא רגל שלם הרי פירוש שאם נחתך הרגל אפי' למטה מן הארכובה פסול לחלוץ בו".

ומשום הכי כותב הא"ז, שלפי רש"י פוסקים הלכה כמו אמימר [ומסדרים אותו עם המשנה] – "מיהו כל רבותי רבינו שלמה וכן הגאון שכתב בפר"ח וכן רבינו יצחק כולו ס"ל דאיתא לדאמימר דהא שקלי וטרו ליישב סתמא דמתני' עם מילתא דאמימר דאמר האי מאן דסגי לעיל לליחתא דכרעיה לא חליץ ואמר רב אשי למאי דקאמר אמימר לא בר אבין חליץ ולא בר קיפוף חליץ משום דאחלשוה לדעתיה דרב אשי בפי' ואלו מגלחין, ופי' רבי יהודה בר נתן זצ"ל וכל הנך דאמרן דאין ראויין לחליצה אבל מייבמי ואח"כ הרשות בידם להוציאה בגט גם הוא סובר דאיתא לדאמימר". אבל ר"ח מביא שיש דעות [וכ"כ הרי"ף] שר"א חולק על אמימר והמשנה הולכת כמו ר"א, ולא כמו אמימר ולכן פוסקים כמו ר"א – "אבל בפר"ח כתב יש מי שאומר לית הלכתא כאמימר מדאמר רב אשי למאי דקאמר אמימר מכלל דהוא לא ס"ל מיהו הרי כתב בשם הגאון דמשמע שהגאון סובר דאיתא לדאמימר". וזה לשון הרי"ף – "וזה לשון רבי יצחק אלפס איכא מ"ד ליתא לדאמימר מדא"ר אשי למאי דקאמר מכלל דאיהו לא ס"ל ועוד דהא תנן מארכוב' ולמעלה חליצתה פסולה מהארכוב' ולמטה חליצת' כשירה".

אבל כותב הרי"ף – "ואנן לא ס"ל הכי דאי איתי' להאי סברא הוה ליה אמימר מיפליג אמתני' וליכא למימר דפליג אמימר אמתני' ועוד אי פליג אמתניתין הוה מותבין ליה תיבתא מינה ומדלא אותבין עליה מינה ש"מ דמתני' טעמא לחוד ואמימר טעמא לחוד דס"ל לאמימר דבעי לתרוצי רגלי' על ארעא וחליץ כדקאמר בהדיא מאן דחליץ צריך למיחדסיה לכרעיה והאי דמסגי אלוחתא דכרעא לא מצי לתרוצי רגליה על ארעא הלכך לא חליץ ומתני' דקתני מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה לאו דנקטעי רגלו אלא כגון שקשר רצועות הסנדל למטה מן הארכובה וש"מ דשוקו נמי מעל רגלו קרינא ביה וכיון שהתירתן יבמה משום מעל רגלו קרינא ביה וה"ג בירושלמי כיני מתני' בקושר מן הארכובה ולמטה וגרסי' נמי התם עיקר חליצה התרת רצועות וכיון דהתרת מעל שוקו מקום מצוה היא דמעל רגלו אמר רחמנא ושוקו מעל רגלו היא הלכך לא קשיא לדאמימר ולא מידי דליכי' בין מימרא דידיה ובין מתני' דקתני

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

מארכוב' ולמטה חליצתה כשירה פלוגתא. דמתני' טעמא לחוד וטעמא דאמימר לחוד והאי דקאמר רב אשי נמי למאי דקאמר אמימר לא שמעינן מינה דלא ס"ל דאי לא הוה ס"ל כאמימר הוה אמר בהדיא ולית הלכתא כאמימר ומדלא אמר הכי לא מצינן למידחי שמעת' דאמימר בכי האי מילתא הלכך איתא לדאמימר". **ואשר ע"כ מסיק האור זרוע - "הרי פי' הכל כפי' ר"י שאם נקטעה רגלו שפסול לחלוץ וגם מנעל ארוך למעלה מן הארכובה פסול לחלוץ בו ופי' נמי דאית' לדאמימר" ופוסק - "וכן הלכה דאיתא לדאמימר".**

ה. **ולא נוכל לרדת להבנת דברי הראשונים בסוגיה זו בלי ללמוד היטב את דברי הרש"ל זצ"ל, הובא בספרו ים של שלמה** יבמות פרק יב סי' טו ומקדים זאת **מדברי הגמ'** שם דף ק"ג ע"א "אמר אמימר האי מאן דבעי למיחלץ צריך למדחסיה לכרעיה, פי' לדחוף רגלו בכח לקרקע, ופריך רב אשי לאמימר והא תניא לעיל בין עומד בין יושב בין מוטה ומוטה לאו אורחיה למדחס, ומשני לעולם דדחיס ליה לכרעיה, ואמר אמימר האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה לא חליץ, פירוש שרגלו הפוך ודורס בעליונו של רגל וליחתא הוא לשון לווחים, אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר לאו בר אובא חליץ ולא בר קיפוף, פי' שאותן אנשים אחלישו לדעתיה דרב אשי ואתהפכו כרעייהו כדאיתא בפרק אלו מגלחין". **וכן מביא דעת הר"י"ף - "הנה פסק הר"י"ף הלכה כאמימר וטעמא דאמימר דמאן דמסגי על ליחתא דלא חליץ משום דבריו הראשונים דבעי למדחסיה לכרעיה והאי דאתהפך כרעיה לא מצי לתרוצי לכרעיה, ומתניתין דקתני מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה לאו דנקטעה רגלו קאמר אלא שקשר רצועות המנעל למטה מן הארכובה כשרה ולמעלה מן הארכובה פסולה, וכן איתא בירושלמי** ה"א משום דעיקר חליצה התרת הרצועות וכיון שהתירן מעל שוקו מקום מצוה הוא דמעל רגלו אמר רחמנא ושוקו מעל רגלו הוא, והא דא"ר אשי, למאי דקאמר אמימר כו' לא שמעינן מיניה דלא ס"ל דאי לא הוה ס"ל כאמימר הוה אמר להדיא לית הלכתא כאמימר ומדלא אמר הכי לא מצינו למדחי שמעתא דאמימר בכי האי מילתא קלישא" **והרמב"ם** ה' יבום פ"ד ה"ז **פוסק כמו הר"י"ף**. אבל **הראב"ד חולק על הרמב"ם ופוסק כרש"י** [לפי איך שהסביר הרא"ש שלא חייב לדחוק רגלו בקרקע] - **"והראב"ד** השיג ואמר שטעם דאמימר דמאן דמסגי על ליחתא כו' אינה טעם דבעי למדחסיה דהא דבעי למדחסיה אינו אלא לכתחילה ואי לא דחיס לא מפסלא בכך אבל הא דמסגי על ליחתא כו' חליצה פסולה משום דגב הרגל הוא שנקרא רגלו והתחתון נקרא כף הרגל וזה שרגלו הפוכה וכף רגלו למעלה נמצא נעלו נחלצת מן כף רגלו ולא מעל רגלו ממש וגם נחלצת למטה מן רגלו והתורה אמרה מעל רגלו ולא למטה". **והרמב"ן - הסכים לדברי הר"י"ף ופוסל בשתייהן. והרא"ש** סימן ז' **הסכים לדברי הראב"ד** "מדקאמר אמימר בתחילה צריך למדחסיה משמע לכתחילה קאמר ואח"כ קאמר מאן דמסגי אליחתא לא חליץ משמע דלא הוה בר חליצה כלל, וטעמא דבעי למדחסיה כדי שיהא ניכר שטורחת לחלוץ מנעלו דלפעמים מנעל ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאיליו אם לא שידחוק רגלו בקרקע מעט".

ולפי' כתב היש"ש, כמ"ש הב"י, אפי' לר"י"ף ורמב"ם, אדם שיש לו רגל ישרה ולא דחק רגלו בקרקע בדיעבד לא נפסלה החליצה כי כל הראוי לבילה אין בילה מעקבת ורק מתי שיש לו רגל עקומה או בלא רגל אז נפסלת החליצה כי לא יכול לדחוק - "ונראה בעיני דאף ר"י אלפסי שפירש חד טעמא לתרתי בבי דאמימר מ"מ לא סבר אי לא דחיק נפסלה החליצה ולא נמצא בדברי הר"י"ף ראייה לפסול, וכן ברמב"ם ואפשר דס"ל כל הראוי לבילה אין בילה מעקבת בו אבל נהפכה רגלו דלאו בר הכי נפסלה בכך וכן כתב המגיד משנה". **ובאמת העיקר כמ"ש הראב"ד [כמ"ש הב"י שלכו"ע דיעבד לא נפסל] - "ומי"מ לא נ"ל דברי הר"י"ף דהיכא כתיב בקרא שיעפץ רגלו בכח על הארץ דבעי למימר דאי לאו בר הכי נפסלה, אלא עיקר כמו שכתב הראב"ד".**

אמנם שואל היש"ש על דעת הראב"ד "יש להקשות על דברי הראב"ד מאחר דאינו צריך לתרוצי אלא לכתחילה מאי פריך ליה רב אשי ק"ג ע"א והא תניא בין עומד בין יושב בין מוטה הלא לא אכשר התנא התם אלא דיעבד וה"נ אי לאו תריץ כרעיה כשר בדיעבד. **ועונה היש"ש - וי"ל דהראב"ד** ס"ל דברייתא דמכשר בין עומד בין יושב או מוטה נמי לכתחילה קאמר כמו שיש הרבה מפרשים ומביאים ראייה מדפריך רב אשי לאמימר מברייתא ש"מ דס"ל דברייתא אף לכתחילה מכשרה, וכן כתב בנ"י. וניתן לתרץ עוד תשובה - ועוד נראה דלא קשה מידי דמ"מ פריך שפיר מדתניא בין עומד משמע דאין כאן ריעותא אלא מצד שאינו עומד והא איכא ריעותא אחרינא דלא תריץ כרעיה וא"כ היה לו לחלק מיניה וביה בין תריץ כרעיה בין לא תריץ כרעיה והכל בעמידה דעכשיו איכא למיטעי ולומר הא דאשמועינן התנא דאינה כשרה אלא בדיעבד היינו מוטה דאיכא תרתי לריעותא מצד שאינו עומד וגם לאו תריץ כרעיה הא בחד ריעותא לא קפדינן, או נימא בלא תריץ כרעיה לא קפדינן כלל אלא בעמידה לחוד, ומשני לעולם דדחיס ואין כאן ריעותא אלא דמוטה. **ועוד ראייה לדברי הראב"ד והרא"ש [שאמימר אמר שני דינים נפרדים] - ועוד יש ראייה שהטעם דמאן דמסגי אינו משום דבעי לתרוצי לכרעיה, דא"כ למה חלקן אמימר לתרתי בבי הוה ליה למימר הילכך מאן דמסגי על ליחתא כו' לא חליץ, ומדלא אמר הכי ש"מ דתרתיה בבי הוא כדברי הראב"ד והרא"ש.**

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

ובהמשך דבריו כותב היש"ש שר"א לא סובר כמו אמימר [כמו האיכא דאמרי ברי"ף] וסבר שזה חליצה לפחות כדי לפוסלה על האחים - רק שאני מוסיף ואומר פשיטא הא דצריך למדחסיה לכרעיה אינו אלא לכתחילה כדי שתהא החליצה בכח שלה אבל הא דאמר מאן דמסגי על ליחנתא לא חליץ ר"ל לא הוי חליצה כלל אפילו לפסלה על האחין דהא בקרא דברים כ"ה, ט כתיב וחלצה נעלו מעל רגלו וכאן הוא היפוך למטה מכף רגלו וגרוע יותר מן הארכובה מלמעלה דחליצה פסולה הוי משום הכי אמר לא חליץ ולא אמר חליצה פסולה, ולפי זה מיושב שפיר הא דאמר רב אשי למאי דקאמר אמימר כו' משמע דלא ס"ל כוותיה וכן הוא בנין היסוד בכל התלמוד כלומר דלא ס"ל לרב אשי כאמימר בהא דלא הוי בר חליצה כלל וכאילו לא חליץ אלא הוי חליצה מיהא לפוסלה על האחין. ובאמת לפי הרי"ף לא מובן לשון ר"א - ולדברי הרי"ף דדייק מדלא אמר להדיא לית הלכתא כוותיה כו' ותימא מכ"ש דקשה לא יאמר כלל למאי דקאמר אמימר אלא יאמר בלשון קצרה הלכך לאו בר אובא ובר קיפוף חליץ אלא עיקר כמו שפירשתי. כמו כן מביא עוד היש"ש את סברת ר"ח - תירץ ר"ח בשם הגאונים רא"ש סימן ז' וז"ל כיון דמסגי על ליחנתא לא יכיל למתרץ כרעיה דגב דידיה הוא לתחת ולתחת דידיה הוא לעיל וכיון דאיתא לכרעיה ולא תריצה הוי ליה כמי שאינו ראוי לבילה כו' אבל היכא דהוי תריץ מעיקרא ואי לא פסיקא הוי יכול למתרץ כרעיה אף על גב דאיפסק חליץ למטה מן הארכובה דהוי ראוי לבילה כו', הרי שסובר שקיטע שפיר חליץ.

אמנם היש"ש מקשה על סברה זו [כמ"ש הקרבן נתנאל] - אבל לא הבנתי דבריו כלל במה שסובר שהקיטע קרוי ראוי לבילה דאי הוי ליה כרעיה כו' סוף סוף לית ליה ואינו ראוי בשלמא מאן דאית ליה כרעיה ולא תריץ אותה ביה איכא לחלק הכי אבל מי שאין לו אין שייך לומר כל הראוי כו' ומאי שנא ממאן דמסגי אליחנתא כו' דהוא נמי קודם שנהפכה רגלו הוי שפיר מצי לתרוצי כמו בר אובא, ובר קיפוף אלא שעתה אינו יכול ה"ה נמי לנקטע. אלא צריך לומר כרש"י - אלא אם באת להכשיר הקיטע צריך אתה לפרש כרש"י ד"ה על ליחנתא - רא"ש שם וז"ל ואף על גב דתנן מן הארכובה ולמטה כשרה התם הוא דאם נחתך רגלו קם ליה שוק במקום רגלו ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו אבל האי דנהפכו רגלו לא רגל הוא. או כפי' ר"ח שהביאו התוספות - דטעמא דמאן דמסגי משום דלא מצי למדחסיה רגליה אבל האי דנקטע שפיר מצי למדחסיה כולו שוקו אארעא. ולכן מביא היש"ש את הירושלמי שלכאורה הולך כדעת הרי"ף וחבריו - אבל בירושלמי ה"א מוקי להדיא מתניתין הא דלמטה מן הארכובה כשרה התם הוא בקישור הרצועות איירי וכן פירש ר' ניסן במגילת סתרים וכן דעת ר"י בעל התוספות ד"ה מאן והיינו כר"ף והרמב"ם דסבירא להו דקיטע לא חליץ.

ומביא את הרא"ש שהקשה על סברת הרי"ף והסביר את הירושלמי באופן אחר [ואופן זה מסתדר גם לפרש"י] - "ומיהו תימא הוא לומר לפסול החליצה אם נקשרו רצועות הסנדל מן הארכובה ולמעלה דמאי נפקא מינה היכן דנתקשרו הרצועות רק שחלצה נעלו מעל רגלו, והא דקאמר בירושלמי דעיקר חליצה התרת רצועות נראה שהסנדל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה וכן משמע מתוך לשון הירושלמי דקאמר קושרו עד שיכול להלוך בו אלמא דעיקר הקשירה כדי שיעמוד על רגלו ויכול להלוך בו וכיון שאינו יכול לעמוד ברגל בלא קשירה אם התיר היבם הרצועות הוה ליה כאלו נשטט הסנדל כיון דסופו ליפול מעצמו וכן אם קשרו למעלה מן הארכובה שעיקר עמידת הסנדל על ידי קשירה ולא קרינן ביה וחלצה נעלו מעל רגלו אבל מנעל שיכול לעמוד ברגל להלוך בו בלא קשירה לא ידענא למה תפסול החליצה אם קשר למעלה מן הארכובה או אפילו אם חולץ בלא קשירה שלא נרמזה קשירה בתורה ולא נאמר הלכה למשה מסיני, והא דקאמר בירושלמי כיני דמתניתין דקושר מן הארכובה ולמטה כשירה מן הארכובה ולמעלה פסולה לא בעי למעוטי קיטע אלא לאשמועינן דבעינן שתהא אף הקשירה מן הארכובה ולמטה ובסנדל שלהם שאינו יכול לעמוד ברגל בלא קשירה, א"נ בקיטע איירי ואתא לאשמועינן דבעינן שישאר כ"כ בשוקו שיכול להכניס סנדל בשוקו ולהוציאו למטה מן הארכובה, אבל אם נחתך שוקו בסמוך לארכובו שאינו יכול לקשור הסנדל אלא בשוקו למעלה מן הארכובה פסולה".

כמו כן היש"ש חולק על הרא"ש וסובר שנעל אפי' במידה אם הוא מתיר הקשר או אפי' ניתר מעצמו פסול וכן נעל גדולה שלא במידה אפי' שקשרו פסול, רק שכתב שנעל שבמדה שקשרו למעלה מהארכובה דיעבד יהיה כשר [ומחשיבים כאילו לא נקשר כלל] - והנה מה שכתב דהירושלמי לא איירי אלא בסנדל גדול ומשום הכי אם התיר היבם חליצה פסולה, כבר כתבתי בסי' ח' דליתא להאי סברא אלא בכל הפסול כשהתיר הוא או אפילו הותרה ממילא, אם הוא גדול שאינו יכול להלוך בו בלא קשירה אז חליצה פסולה אפילו בקשירה כמו שאפרש לקמן בסי' י"ח, ומ"מ לענין שנקשרו הרצועות למעלה מארכובה נראין לי דבריו היכא דהמנעל אינו גדול ויכול להלוך בטוב בלי קשירה דהחליצה כשרה בדיעבד והוי כאלו לא נקשרה כלל. ועוד חולק היש"ש על הרא"ש וכותב שא"א להעמיד הירושלמי שלא בא למעוטי קיטע - אבל אין נראה כלל במה שכתב שהירושלמי לא בא למעוטי קיטע אלא לאשמועינן דאף הקשירה צריך למטה מן הארכובה היכא שהסנדל גדול, דזהו דוחק מאחר שקיטע כשר נוקי מתניתין בכה"ג ולא נוקי בקשירה שצריכה לחלק בין סנדל גדול למנעל קטן, ואם היה בא הירושלמי לפסוק דין הקשירה היה לו לפסוק מימרא בפני

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

עצמו ולא לפרש המשנה כך, גם מה שתירץ באם שנקטע רגלו סמוך לארכובה הוא סמך על רוב חריפותו ואינו מתיישב על הלב, להיות כוונת התלמוד בסתימות ולסמוך על דברי נביאים שאיירי בנקטע סמוך לארכובה לא היה לו להזכי קשירה, אלא מתניתין איירי ברחוק מן הארכובה.

ומשום הכי מסיק היש"ש - על כן העיקר בעיני שהירושלמי מפרש המשנה בקשירה ולא מכשיר בנקטע כלל כמו שפסק הרי"ף, והרמב"ם, ור"י, וראב"ה, וס"ת סימן קלג וס"מ עשין נב וא"י? ח"א סימן תרס"ה ומרדכי סימן נז ומי יקל כנגדם. וכותב היש"ש שכך נראה לפי סברה - והאמת הוא שהסברא נותנת מאחר שנקטע א"כ מה שלבש ברגלו אין לו שם המנעל והתורה הקפידה על מנעל כדרך שרגילין לילך בו כמו ואנעלך תחש, וא"כ בע"כ מתניתין אקשירה קאי שאם הקשירה היתה למעלה מן הארכובה פסולה, ומ"מ דוקא בענין שלא היה יכול להלוך בו בלא קשירה אלא ע"י הדחק, דא"כ אין לפוסלו בכך כדפרישית. ואולי בכלל המשנה מדבר על נעל ארוכה ואז אין חילוק אם היא במידה או לא - ומ"מ נוכל לפרש מתניתין שלנו בכל מנעל איירי בין גדול ממדת רגלו בין אינו גדול ולא איירי בקשירה מדלא פירש תלמודינו אלא בגוף המנעל איירי שאם הוא ארוך עד למעלה מן הארכובה פסולה, וגזרת הכתוב מעל רגלו דהיינו שוקו שהוא על רגלו ולא מעל דמעל, וכן פסק להדיא ראב"ה, וס"ת שם בשם רבו, ר"י בעל התוספות, והס"מ, והמרדכי, והא"ז, וראוי לחוש לדבריהם. ומשום הכי מדגיש היש"ש כמ"ש למעלה [כמו הב"י] שאין הקשירה למעלה מהארכובה מעכבת מתי שהנעל במידה - ומ"מ נ"ל דאין לפסול הקשירה שהיא למעלה מהארכובה כל זמן שיכול להלוך בלא קשירה ואינו דומה למנעל כי הקשירה אין שם מנעל עליו ולא גרע מאלו לא נקשר כלל כדברי הרא"ש.

מסקנה דדינא כותב היש"ש - הילכך מסקנא דמילתא צריך לכתחילה לדחוף רגלו בכח לארץ, על כן כתבו הס"ת, והסמ"ג, והרא"ש, שראה מרביותיו שנהגו להעמידו אצל הכותל או עמוד שישעון עליו קצת כדי שיוכל לנעוץ רגלו של ימין בכח על הארץ והיא מגבהת אותו ביד ימינה מעל הארץ ושומטת המנעל, ואם היתה רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צדו או שמהלך על אצבעות רגלו או שנהפך העליון למטה וכ"ש שנקטע אפילו למטה מהארכובה חליצתה פסולה, ואם המנעל ארוך עד למעלה מן הארכובה או באמצע הארכובה חליצה פסולה לעולם, ואם נקשרו הרצועות למעלה מהארכובה והמנעל גדול שאינו יכול להלוך בשופי בלא קשירה חליצה פסולה, אבל יכול להלוך בלא קשירה אף אם קשרו למעלה מהארכובה והיא מתרת אז חליצה כשירה בדיעבד.

1. אחרי אריכות הדברים, ניתן כעת לסכם את דעות הראשונים, וזאת ע"פ המקורות שהבאנו למעלה, והוא:

1. פי ר"י, ר"ת, רי"ף, רמב"ם, ר"י מקוצי, רבנו ניסים, ובעל העיטור, ספה"ת, רמב"ן, ראב"ה, יש"ש, מרדכי, וכ"נ מהריטב"א, [והיש"ש הבין כך גם מדעת האו"ז] ועוד - שבדין של קיטע הדין הוא שלא יכול לחלוץ, וזאת כי כמו שרגל עקומה לא יכול לחלוץ הוא הדין של קיטע, וכל מה שהמשנה מדברת זה רק בקשירה.

רק שחלוקים הדעות מצד מה אמרו שלא יכול לחלוץ: לפי ר"י כי לא חשיב "חלצה מעל רגלו". ולפי הרי"ף כי לא יכול לדחוק רגלו בקרקע וזה מעקב ונלמד מהלכה למשה מסיני. [מש"כ לדעת ר"י, צריכה לדחוק כי פעמים הנעל של בי"ד גדולה אז דוחק כדי שהיא תחלוץ ולא שיישמטי ואם לא דחק אין זה מעקב לדינא].

2. אמנם לפי רש"י, רשב"א, רא"ש, מאירי, ר"ח, קרבן נתנאל, תוס' רי"ד, נמוקי יוסף, רז"ה, תוס' בשם א' הגאונים, בעל המאור, ראב"ד, והא"ח [וכך גם ברמב"ם], ואיכא דאמרי ברי"ף - הדין הוא אשר קיטע כן יכול לחלוץ מן הארכובה ולמטה.

ובאמת יוצא אשר רוב סוגיות הגמ' מסתדרות בפשטות כמו רש"י. הסוגיה של קיטע חולץ בקבו, והסוגיה של רגלים, וגם הסוגיה של מנין לחליצה. רק שהירושלמי בפשטות לא מסתדר כמותו.

ולבאר זאת יותר, שפשטות דברי הגמ' נראים כפרש"י: הנה הגמ' שם דף קב ע"ב דנה מנין ש"חלצה" זה להוציא הנעל מהרגל ולא לנעול הנעל ברגל, הגמ' מגיע למסקנה שהמילה "וחלצה" הכוונה גם לנעול וגם להוציא המנעל, אבל אצלנו חייב לומר שהכוונה להוציא הנעל, כי אם כן היה צריך לכתוב "וחלצה ברגלו". ודוחה הגמ' אם היה כתוב כך היינו אומרים ברגלו כן בשוקו לא, לכן כתוב "מעל רגלו", לומר לנו שגם בשוקו מותר, אבל הכוונה לנעול הנעל ולא להוציא. וממשיכה הגמ', "אין משמע הכי ומשמע הכי, דהכא אי ס"ד זרוזי הוא א"כ לכתוב רחמנא וחלצה נעלו ברגלו, אי כתב רחמנא ברגלו ה"א ברגלו אין בשוקו לא כתב רחמנא מעל רגלו דאפילו בשוקו, א"כ לכתוב רחמנא במעל רגלו מאי מעל רגלו ש"מ מישלף הוא". הרי גם פה רש"י למד שהכוונה בחתוך רגל שמותר לחלוץ משוקו שכתב בפירושו "אם נחתך רגלו", אבל לפי ר"י ורי"ף, יצתרכו להסביר גם כאן שהכוונה להתיר בקושר בשוק שיהיה כשר כמו ברגל. ובהמשך דברי הגמ', רבא מסביר שמה שכתבה המשנה שחליצה "באנפיליא" פסול, זה דווקא אנפיליא מבד אבל אנפיליא של עור כשר לחליצה וככה אין סתירה. "ובאנפיליא חליצתה פסולה כו' למימרא דאנפיליא לאו מנעל

הוא, ותנן נמי אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא באנפיליא, ואין צריך לומר במנעל וסנדל, לפי שאין נכנסין במנעל וסנדל לעזרה. ורמינהו אחד מנעל וסנדל ואנפיליא לא יטייל בהן לא מבית לבית ולא ממוטה למטה, אלא אמר רבא לא קשיא כאן באנפיליא של עור כאן באנפיליא לא יטייל אדם בקורדקסין בתוך ביתו אבל מטייל הוא באנפילין בתוך ביתו, אלא לאו ש"מ כאן באנפיליא של עור כאן באנפיליא של בגד ש"מ".

הרי לפי? הגמ' מביאה ראייה לרבא שיש חילוק בין של עור לשל בגד, "תניא כוותיה דרבא חלצה במנעל הנפרם שחופה את רוב הרגל, בסנדל הנפחת שמקבל את רוב הרגל, בסנדל של שעם ושל סיב, בקב הקיטע, במוק, בסמיכת הרגלים, באנפיליא של עור, והחולצת מן הגדול בין עומד בין יושב בין מוטה, והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה. אבל במנעל הנפרם שאין חופה את רוב הרגל, בסנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל, ובסמיכת הידים, ובאנפיליא של בגד, וחולצת מן הקטן חליצתה פסולה".

וגם שם מסביר רש"י "בקב הקיטע" הכוונה "שנקטעה רגלו עושה כמין דפוס רגל ויש בה בית קיבול קטן ומכניס שם ראש שוקו ואין נסמך עליו והוא קרוי קב ולמשענת הליכה יש לו אשקיני"א קשורה בשוקיו ומשענת ידיו שקורין קרוק"א". **וכ"כ המאירי** "וקב הקטע והוא של עץ וכמו שביארנו ענינו בששי של שבת ובאה היא וחולצת אותו הקב".

וכן ממשיכה שם הגמ' דף קג ע"א ודנה על עצם הראיה מי התנא שאמר את המשנה הזאת, הגמ' בהתחלה חושבת שזה ר"מ שהתיר לצאת בשבת קיטע עם הקב שלו משמה שזה נחשב כנעל. דוחה הגמ' בהמשך, המשנה פוסלת חליצה באנפיליא וזה רק לפי חכמים שלמדו מהפסוק "אנעלך תחש" שצריך דווקא של עור, מש"כ לפי ר"מ חולצים בכל דבר. ועונה אביי ע"כ שזה לפי רבנן ומדובר שהקב מחופה מעור [גם בפנים] ולכן חולצים בו דוחה אותו רבא שהרי אם החילוק זה אם מחופה בעור או לא היה למשנה לחלק בזה ולמה חילקה באנפיליא לכן אומר רבא זה לפי ר"מ וגם ר"מ אוסר אנפיליא כי זה לא מגן. "קב הקיטע מני רבי מאיר היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ר' יוסי אוסר, באנפיליא של בגד אתאן לרבנן, אמר אביי מדסיפא רבנן רישא נמי רבנן ורישא במחופה עור, אמר ליה רבא אבל אין מחופה עור מאי פסול אי הכי אדתני סיפא באנפיליא של בגד ליפלוג בדידה בד"א במחופה עור אבל אין מחופה עור פסול, אלא אמר רבא מדרישא רבי מאיר סיפא נמי רבי מאיר האי מגין והאי לא מגין".

הרי לפי? יוצא לכאורה מפשטות הגמ' שבאמת מצד הדין גם לפי רבא חכמים מתירים לחלוץ בקב קיטע אם הוא מעור רק שזה לא מסתדר עם פשטות המשנה ראייה לרש"י שיוצא בפשטות שיש חליצה לאדם שאין לו רגל.

והמאירי כתב בפרוש שקב מחופה כשר גם לרבנן - "ואם היה מחופה עור אין חולצין בה לכתחלה אבל בדיעבד חליצתו כשרה ואינו דומה לסנדל שתפרו בחוטי פשתן שחליצתו פסולה שבזו חוטי הפשתן מעמידים את הסנדל והרי הוא כגוף הסנדל". **ותירץ ר"י גם פה הכוונה כמו שאמרנו לגבי סמיכת רגלים שהכוונה שנותן לאחר אבל הוא פשוט שלא חולץ.**

ונחזור לשיטת רש"י, וכדמצינו כמה ראשונים שמסבירים שיטתו: המאירי והרשב"א מסבירים בשיטת רש"י - שבאמת המשנה מלמדת אותנו שכל שלמעלה מהרגל חשיב כרגל לכל ענין, גם לגבי חליצה וגם לגבי קשירה [ובירושלמי דיברו על קשירה].

והרא"ש מביא עוד הסבר בשיטת רש"י [לפי שיטתו שקשירה לא מעקבת] - שהירושלמי מדבר בקיטע ומצריך שישאר למטה משוקו שיוכל לנעול שם סנדל, אבל אם אין מספיק שם שצריך לנעול הסנדל ולקשור למעלה מהארכובה פסול. **אבל לא שהקשירה מעקבת אלא זה שיעור שצריך שיהיה לו בשוקו. ודברי אמימר צריכים הסבר.**

ובאמת פשטות רש"י - רגל עקומה לא חשיב רגל [וחשיב כהפסק] מש"כ שוק. ומסביר הרא"ש [וזה עיקר סברתו לפי מש"כ הטור] (כ"כ הערוך לנו והמרומי שדה בדעת רש"י) - הבעיה ברגל עקומה זה שלא נחשב "מעל רגלו" וזה מעקב אפילו דיעבד, מש"כ שוק שהתורה מלמד אותנו שזה נחשב כרגל, ולא כמ"ש הרי"ף שהבעיה בעקומה זה שלא יכול לדחוק רגלו, כי זה לא מעקב [אמימר אמר שני דינים נפרדים] לכן אפי' שלא יכול לדחוק שוקו בקרקע [כמ"ש הרי"ף] אין בזה בעיה. **אמנם רבותינו בעלי התוס' הבינו ברש"י -** רגל עקומה לא חשיב רגל ולכן גם השוק לא נחשב למעלה מרגל אבל כשהיה לו רגל ישרה, שוק נחשב מעל לרגל, וכשר.

וראה בבית שמואל, שיוצא נפק"מ בין תוס' איך שלמד ברש"י, לבין הרא"ש איך שלמד ברש"י - לתוס' אם נולד בלא רגל אז השוק לא נחשב מעל לרגלו, אבל לפי שיטת רא"ש אין בזה חילוק כלל [אבל לרא"ש איך שלמד בר"ח מסביר הקרבן נתנאל שגם לא יכול לחלוץ אם לעולם לא היה לו רגל].

ודעתו של הגאון הערוך לנר הוא, שלכו"ע אם לעולם לא היה לו רגל לא חולץ – "באבן העזר כתב הב"ש דבנברא כך בלא רגל בשוק לרש"י פסול לחליצה, ולראב"ד [שהיא גם שיטת רש"י במועד קטן כמו שכתבתי לעיל] כשר לחליצה ע"ש, ולא הבנתי דהא גם לשיטת הראב"ד צריך לומר דמה שכשר השוק לחליצה היינו מפני שכבר היה לו רגל ונקרא מעל לרגלו, וא"כ אם לא היה לו רגל משנברא גם להראב"ד פסולי". וממשיך שם הערוך לנר - "אבל לכאורה נפקותא אחרת איכא בין ב' הפירושים במי שנברא ברגל הפוך ונחתך אם כשר לחלוץ מעל השוק, דלפי רש"י דהפוך לא נקרא רגל, א"כ אין חילוק בין נחתך ללא נחתך דלעולם, לא היה לו רגל ולא נקרא מעל רגלו, אבל לשיטת הראב"ד (ורש"י במ"ק) שהפוך ג"כ נקרא רגל, רק שאם חולץ חולץ מתחת לרגלו, א"כ אם נחתך וחולץ מן השוק שפיר חולץ עתה מעל לרגלו וכשר".

לדעתו של הר"ח - הבעיה ברגל עקומה זה שלא יכול לדחוק רגלו בקרקע [למד כמו הטור] אבל קיטע כן יכול לדחוק שוקו בקרקע והתורה מלמד אותנו ששוקו כרגלו.

והרא"ש הסביר – אפילו שכשאינו לו שוק לא יכול לדחוק רגלו בקרקע, מ"מ בגלל שהיה לו רגל ישרה ויכל לדחוק אז אומרים כל הראוי לבילה אין בילה מעקבת.

אמנם הקרבן נתנאל – לא מקבל סברה זו, ורק בשביל לתרץ דברי הרא"ש העמיד שמדובר שנקטע רגלו אחר שנפלה אצלו, אבל פשוט שאם נקטע רגלו קודם, או כ"ש שנולד בלי רגל שלא שייך סברת הרא"ש.

יוצא לנו עוד נפק"מ בין הרא"ש [בין ברש"י בין בר"ח] לר"ח עצמו – שלפי הרא"ש לא צריך לדחוק שוקו בקרקע מש"כ [או כי זה רק לכתחילה או כי אין בילה מעקבת], ואילו לפי ר"ח והרשב"א [ורוב המפרשים] חייב לדחוק שוקו בקרקע.

ז. והנה אחרי שהבאנו את דברי הראשונים וחילקנו את דבריהם בטוב טעם וכן כל צדדי הנפק"מ בהבנתם בדברי הגמרות שהזכרנו, נגיע כעת לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, אחרי שדברי הראשונים כמלאכים מזהירים ומבוררים היטב.

ולהקדים: מצינו שהטור אבה"ע סי' קסט מביא את לשון המשנה "חלצה מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה, מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה" ומביא את פירוש הרי"ף שמדובר "שאם הקשר למעלה מן הארכובה הרי החליצה פסולה" וכ"כ הרמב"ם וכ"כ בטה"ת, לכן חליצה לקיטע אפילו מן הארכובה ולמטה יהיה פסול. ואח"כ מביא את דעת ר"ח שמדובר בקיטע "שאם נקטעה מהארכובה ולמטה חולץ מהארכובה ולמעלה אינו חולץ" וכותב שכ"כ הרא"ש אבל דווקא אם "שישאר כל כך משוקו שיכול להכניס המנעל בשוקו ולקושרו למטה מן הארכובה" [רא"ש לשיטתו לכן כך הסביר הירושלמי].

הרי לפ"ז נראה שהטור הבין בדעת הרי"ף וחבריו, שהטעם שקטוע רגל לא חולץ, כי אם המשנה מדברת רק בקשר לא מוצאים בשום מקום להתיר קטוע [אבל גם לא מצינו לפסול] אבל מסברה נראה שיש לפסול כי כתוב "מעל רגלו" ואין לו רגל [אבל לפי פשוט הטור, הרי"ף כן מצינו בפי' שקיטע פסול גם בדברי אמימר בגלל שלא יכול לדחוק רגלו וגם בירושלמי].

מזן השו"ע שם סי' לה כותב בדיוק כמ"ש הטור ולכן מביא דברי המשנה, ואח"כ כותב י"א (שהיא שיטת הרי"ף) דאקשירה קאי, ועוד י"א (שהיא שיטת הרא"ש) דבנקטע רגלו מיירי. וכן פסק מזן השו"ע שם בזה"ל: "חלצה מן הארכובה ולמטה, חליצתה כשרה. מן הארכובה ולמעלה, חליצתה פסולה. ויש אומרים דאקשירה קאי, שאם היה הקשר למעלה מהארכובה, פסולה. אבל אם נקטעה רגלו, אפלו מן הארכובה ולמטה, אינו חולץ. ועל כן לא יהיה המנעל ארך עד למעלה מן הארכובה. ויש אומרים דבנקטעה רגלו מיירי, שאם נקטעה למטה מהארכובה ונשאר כל כך משוקו שיכול להכניס בו המנעל ולקשרו למטה מהארכובה, חולץ.

ואנכי הרואה בדברי הב"ש שם סי' קלב ואילך שהסביר דבי השו"ע אשר: מן הארכובה ולמעלה: "היינו מה שבין השוק לקוליות ולא מה שבין הארכובה הנמכר עם הראש והשוק וכל השוק נקרא מעל רגלו". והסיבה שאינו חולץ "למ"ש בכ"מ וב"י לדעת הרי"ף ורמב"ם, לא הוי חליצה כלל, ואין פוסלת, מיהו לא נ"מ לדינא דהא לכמה פוסקים חולצין בנקטע רגלו א"כ בודאי פוסלת". וי"א דבנקטעה רגלו: "איירי אף על גב רגלו עקומה קי"ל חליצה פסולה משום דשם גרע טפי מאחר דרגל הפוך א"כ השוק לא נקרא מעל רגלו, משא"כ כשהיה רגל ישרה אז נקרא השוק מעל רגלו, מ"ה אף בנחתך ממנו עדיין נקרא השוק מעל רגלו, כ"כ רש"י, לפ"ז אם נברא כך ג"כ חליצה פסולה, מיהו למ"ש הרא"ש בשם הראב"ד, הטעם ברגל הפוך כשחולץ הוא חולץ מעל כף רגלו ולא מעל רגלו, א"כ קוטם אף שהוא נברא

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

כך כשר החליצה, וכתב הרשב"א, כשנקטעה ליבם רגלו צריך לדחוק בשוקו בקרקע, וכן הוא בתוס'. וזה שאמרו בשו"ע שיכול להכניס בו המנהל ולקשרו למטה מארכובה" אבל אם הקשרים למעלה מארכובתו פסול לפירוש הירושלמי המחלק בין אם הקשרים למטה מארכובה לבין אם הקשרים למעלה מארכובה, איירי שנחתך הרגל, אבל אם הרגל שלם ומנעל טוב לו ויכול להלך בו, אז אפילו אם הקשרים למעלה מארכובה כשר, ונראה לפ"ז אפילו אם נחתך הרגל ונשאר משוקו שיכול לנעול מנעול ויכול לקיים כך בשוקו בלי קשירה אף אם קושר למעלה מארכובה כשר, כמו אם רגלו שם, אלא איירי בענין שנשאר משוקו דבר קטן שא"י לעמוד בלא קשירה, ועיין תשובת מהר"א בן ששון ס"י קמב קמג ביבם שעקום ומהלך בצד רגלו ולפעמים דוחה עקבו בארץ דחולץ, ועמ"ש בשם מהרשד"מ מאן דמסיג אלחתיא חולץ אם אין את אחר. ועיין תשובת רש"ך ח"יב סימן נב דק"ל בשמיטת רוב עקב הוי חליצה, לכן אם נקרע הנעל בצד עקב אף על פי שיכול להלך בו חליצה פסולה ועיין נ"י ר"פ מ"ח עכ"ל הב"ש.

והנה אף שנאמר בחליצה "וחליצה נעלו מעל רגלו" דברים כה ט והרי השוק אפילו למטה מן הארכובה אינו קרוי רגל, הנה מ"מ פסקו הפוסקים שמ"מ חליצתה כשרה, וזאת לפי שהיא "מעל רגלו" והרי לא אמרה התורה "מרגלו" אלא "מעל רגלו" מדבר שעל רגלו במשמע, וכדברי רש"י שם דף קג ע"א ד"ה מעל וכן הסבירו המאה שערים שם.

ובכך אע"פ שעכשיו אין לו רגל, הנה כיון שקודם קטיעה היה שוקו "מעל רגלו", לכן חליצתה כשרה, וכדברי התוספות שם לדעת רש"י. ועוד כשנוסיף אשר בנד"ד אותו יבם הרי נולד הוא עם רגל רגיל, רק מפני מחלה (כפי שמצוי לדאבוננו באלו שחולים במחלת סכרת) אשר קטעו את הרגל, הנה ברור במי שנולד כשרגלו שלימה ונקטעה אחר כך הנה ברור שחליצתה כשרה, וכפי שהבאנו למעלה מדברי הב"ש שמחלק בין נולד כך לבין נולד עם רגלו ובסוף קטעו אותו.

והנה כשנוסיף על כך שאע"פ שהחולץ צריך לדחוס ולדחוק את רגלו בקרקע, הנה אף הקיטע שנקטעה רגלו מן הארכובה ולמטה דוחק את שוקו בקרקע, ועיין בדברי התוס' שהזכרנו למעלה, ושאר הראשונים שהזכרנו, כהרשב"א והמאירי והרי"ף ובעל המאור וע"ש.

אלא שגדולה מזו מצינו בפוסקים ראשונים ואחרונים שאף אם היבם הקיטע אינו יכול לדחוק את רגלו בקרקע, הנה אפילו הכי חליצתה כשרה, והוא שמכיון שהיתה רגלו שלימה בתחילה, ואילו לא שנקטעה היה יכול לדחקה בקרקע, הרי זה בכלל "כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו", שהרי היה יכול לדחקה קודם שנקטעה. ובאמת כך דעתם של ר"ח בשם גאון שהזכרנו למעלה, אשר הובא בספר המכריע ס"י עז וכן דעתם של הרא"ש שם והא"ז, שאינו דומה למי שרגלו הפוכה. וכן פסק הים של שלמה ס"י טו ובשו"ת מהר"א ששון ס"י קמג והקרבן נתנאל שם אות ט וע"ש.

ח. וחזי הוית להגאון הפת"ש שם ס"ק ל כשנקטעה רגלו לענין חליצה, אשר הביא מתשובת רעק"א ס"י צח תשובה למה שהפנה אליו חתנו הגאון מרן החת"ס זצ"ל, שאם נחתך עד האסתוירא, והאסתוירא קיים, יש לדון שהוי ס"ס, ספק נחתך כשר, וספק דהאסתוירא הוי רגל, כרב פפא ביבמות דף קג ע"א ולכך בשעת הדחק יש לסמוך על זה. והגרעק"א השיב לחת"ס אשר מסכים לפסיקתו, ואף שיש לדון דלא הוי ס"ס, שהרי גם לרב פפא י"ל שלא הוי חליצה לפי מה שהביא הרמב"ן, מ"מ היות שהרבה פוסקים הקילו יש לסמוך ע"כ בשעת הדחק".

ולמען הבנת הדברים נביא לכאן חלק מתשובתו של הגאון החת"ס זצ"ל, שהוזכרה בפתחי תשובה. וכן ממה שענה לו חמיו הגרעק"א זצ"ל. והנה הגאון החת"ס חלק ד אבן העזר ב סימן סט נשאל הוא על דבר שלושה אחים, אחד מהם נשא אישה, ואחר שלושה חודשים נפטר והניח אשתו מעוברת כפי הנראה, כי פסק וסתה מיד אחרי הנשואין וכן היה שילדה אחרי חמשה חודשים אחר מיתת הבעל [תשעה חודשים אחרי נשואיה] והיה תינוק שלם שנגמרו שערו ציפורניו אך לא האריך ימים כי מת אחרי ארבעה ימים ללידתו, ואח"כ מת האח השני של הבעל ונשארה האישה זקוקה לאח השלישי, רק שהוא היה קיטע שחתכו לו הרופאים את רגלו הימנית, ונפשו בשאלתו לדעת תשובת החת"ס בהיתר יבמה זו שהיא ילדה רכה בשנים שלא תתעגן ח"ו. בגלל שבשאלה השואל לא הסביר מצב הרגל או התינוק החת"ס מבאר כל מקרה לגופו:

1. אם נשאר לו הקרסול: נקודת דבריו – תחילה מבאר שיש ג' חלקים ברגל מהקרקע עד הקרסול מהקרסול עד הברך ומהברך ולמעלה, ומביא שבגמ' חלוקים הדעות לפי ר"פ מהקרקע עד לקרסול זה ממש עצם אחד לפי ר"א זה לא ממש עצם אחד רק בגלל שהוא משווה מחשיבים אותו כאחד. וכותב החת"ס שנראה נפק"מ בין שתי הדעות – "דלר"פ אסתוירא מקרי רגל אי"כ להפוסקי' דקיטע אינו חולץ אם נחתך רגל עד האסתוירא והאסתוירא קיים חולץ דאכתי איכא רגל כו' אמנם לרב אשי דלא מקרי רגל אי"כ פסול למיחלוץ". ועוד נ"מ שלפי ר"א עיקר הרגל זה בין העקב לאצבעות ואותו צריך לדחוק לקרקע ואילו לפי ר"פ עיקר הרגל זה העקב ואותו צריך לדחוק לקרקע -

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

"לרב אשי עיקר כרעא מה שבין אצבעו' לבשר שתחתי' העקב שהרי האסתוירא עומד על בשר העקב ולא מקרי מעל משום שהוא בשוה עם שאר הרגל הבולט לחוץ וא"כ אי מדחיס כרעי' אארעי' סגי לי' ומצי למדחיס הך בשר התחתון שבין האצבעו' לעקב אבל ר"פ יש לומר עיקר כרעא הוא העקב ובעי' למידחס דוקא העקב ומאן דמסגי' אבשר האמצעי לא חלוץ כמאן דמסגי' אאצבעו' לרמב"ם ע"ש".

בהמשך כותב החת"ס, שכל הראשונים פסקו כר"פ - "וראיתי בישי"ש ס"י טו כתב בשם או"ז צריך שיהי' המנעל גובה עד שיכסה האסתוירא, וכי עליו רש"ל דפסק כר"פ וכיון דאסתוירא נמי מן הרגל צריך לכתחילה שיכסה כל הרגל, שוב מצאתי כתב יש"ש שבמרדכי ר"פ מצות חליצה מיייתי בשם ראבי"ה וטוב שיהי' המנעל נמוך מן האסתוירא כדתנן מן הארכובה ולמעלה פסולה והגיה מהרש"ל שצ"ל מן הארכובה ולמטה כשירה משמע כשירה ולכתחילה לא ס"ל כרב אשי דאסתוירא איננו רגל וה"ל כחולץ מן השוק ע"כ טוב להנמיך לכתחילה שיהי' המנעל למטה מהאסתוירא ע"ש, ולפע"ד נוסחא מוטעת נזדמנה למהרש"ל, כי במרדכי שלפנינו כתב בשם ראבי"ה וצריך שיהי' המנעול נמוך מן הארכובה כדתנן מן הארכובה ולמעלה פסולה וקאי אהארכובה עליונה ומן האסתוירא לא מיירי כלל ומיייתי מסיפא למעלה מן הארכובה פסולה ואין כאן מחלוקת, ואף ס' התרומה ס"י קל"ג כ' וצריך שהמנעל לא יהי' ארוך עד למעלה מן הארכובה כדתנן למעלה מן הארכובה פסולה וטעמא משום דהוי מעל דמעל אבל השוק אינו קרוי מעל דמעל משום דאסתוירא עד ארעא נחית עכ"ל, הרי כולם פסקו כר"פ דס"ל רב אשי דיחוי בעלמא קאמר, שוב מצאתי בקיצור פסקי מרדכי שחיבר הגאון מו' יוסף איטלנגן שנת שי"ט שם כ' כנוסחת מהרש"ל הנ"ל. אבל נראה שבספר החינוך מסופק אם ההלכה כר"פ או ר"א מזה שכתב "אינו ודאי", אבל כותב החת"ס שצ"ע - "וראיתי בספר החינוך ס"י תקצט דבר נפלא וז"ל ויזהר שלא יהיה מנעל ארוך כ"כ שיעלה למעלה מן הארכובה, שזה ג"כ הוא מעל דמעל אבל למטה מן הארכובה אינו ודאי מעל דמעל עכ"ל ולשון זה אין לו שחר מה לשון אינו ודאי ואולי מספקא אי הלכה כר"פ או כרב אשי אף על גב דגם לרב אשי לא הוי מעל דמעל מ"מ לכתחילה הי' לו להנמיך למטה מהאסתוירא כג"י מהרש"ל בראבי, ולר"פ אדרבי יש להגבי' למעלה אסתוירא ע"כ כ' אינו ודאי מעל דמעל, וצ"ע".

אשר על כן כותב החת"ס משמה מהירושלמי, שאם היה מדובר בקיטע לא היה שאלה כי אולי הה"נ שעד הקרסול חשיב רגל, ומה שכתב ארכובה הכוונה לקרסול [כי כל פרקי האברים נקרא ארכובה] ורק אם מדבר בקשירה לא שייך, שמדבר בקרסול, ולכן שואל מהמשנה שעד הסובך חשיב רגל, ומזה שהירושלמי לא תירץ שמדובר בקרסול וקיטע משמה שסובר שמו ר"א [ורק מתי שיש את כל הרגל למה התירו לקשור למעלה אבל אם אין רגל לא חשיב מעל רגלו] - "ראיתי בירושלמי דמיייתי תו' ורא"ש יבמות קג כיני מתני' בקושר למעלה מארכובה הקשה והכתי' ורחצו בני אהרן ידיהם ורגליהם ותנן ברגל עד הסובך ומשני דהכא שאני כתיב מעל רגלו ומשמע, דקושיה זו תליה במ"ש כיני מתני' בקושר וכן משמע להדי' מתוס' מנחות ל"ז ע"א סוף ד"ה קיבורת הני"ן דהעתיקו גם הך כיני מתני' בקושר משמע דשייך להך קושי', והי' נ"ל דהואיל דארכובה דמתני' היינו ארכובת הסובך שהוא האסתוירא כמ"ש רא"ש בתשובה דכל פירקי האיברים נקראים ארכובה, והביאו תוס' פ' בהמה המקשה במשנת בהמה שנחתכו רגלי ע"ש. וה"א נחתך למטה מסובך כשר דנשאר האסתוירא ורגל הוא וכר"פ ולמעלה פסול דלא נשאר אלא שוק ופסל לחליצה אבל השתא דאמר כיני מתני' בקושר ואין שום סברא לקשור למטה מהסובך ואין שם מקום קשירת הרצועות וע"כ למטה מארכובה עליונה קאמר וזהו השוק ושם כשר והקשה מורחצו וכי' ומשני דהכא מעל רגלו כתיב ושוק הוי מעל רגלו, והשת' לפ"ז צריך להבין באמת מ"ט דחק ירושלמי ומוקי לי' בקושר ולא בנחתך למטה מאסתוירא כשר דעדיין האסתוירא קיי' אף על גב צ"ל ס"ל כרב אשי דאסתוירא לא מיקרי רגל ודוקא כי איתא לרגל וקושר למעלה מאסתוירא לא מיקרי מעל דמעל משום דכל להדי כרעא כרעא דמי אבל אי ליתא לרגל האסתוירא לא מיקרי רגל". וכותב האו"ז גם מהבבלי משמה כמו ר"א, מזה שלא תירצו הקושיה מעולי רגלים שפטורים שאצלינו מדובר שנחתך מתחת לקרסול וחשיב רגל כר"פ ועולי רגלים מדובר שנחתך מעל לקרסול ולא חשיב רגל מזה שלא תרצו כך משמה שפוסקים כמו ר"א שגם הקרסול לא חשיב רגל - "ויש מקום עיון בש"ס דילן דפריך מבעלי קבין ומאי קושייתו דלמא משנתנו שנחתך למטה מארכובת הסובך וכשר ובעלי קבין היינו שנחתך גם האסתוירא, ואין לומר דפשיטא לי' דאסתוירא לא מיקרי רגל כמ"ש בירושלמי דהא השתא לא ידע פירושו דרגל אלא בעי למילף מבעלי קבין דברייתא וא"כ נימא כנ"ל והא בשמעתין לא קאמר דמייירי בקושר וצ"ע לכאורה".

ומשום הכי כותב החת"ס, שלכן למדו הרי"ף ותוס', שהמשנה שלנו מדברת בקשירה כמו בירושלמי, ולכן א"א להעמיד שמדובר בקרסול, וקשה מעולי רגלים - "ומזה הכרח לשיטת הרי"ף ורמב"ם ותוס' דאמימר דפוסל חליצת מאן דמסגי' אלוחתא משום דחיסא כ"ש קיטע דלא דחיס ובעי' דחיסה עכ"פ בבשר שבין אצבעו' לעקב וכמ"ש לעיל בדרב אשי וא"כ מתני' ע"כ בקשר וכירושלמי ופריך שפיר דהרי אין דרך לקשור למטה מאסתוירא ומוכח גם משי"ס דילן כרב אשי". ובאמת החת"ס הבינו ברמב"ם שמה שכתוב בגמ' "דמסגי' על ליחתא" הכוונה שהולך על אצבעותיו [ולא כפי' רש"י שרגלו הפוכה] וזה לפי שיטתו שדחיקה בקרקע זה דאורייתא ולכן אפי' יכול לדחוס קצת לא מועיל

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

[וכ"ש וק"ו אם לא יכול לדחוק כלל], ומזה שהרמב"ם לא כתב אפי' הולך על אמצע רגלו [ולא דורך על עקבו] מובן שהרמב"ם פוסק כר"א שלא צריך העקב [כי הוא לא חלק מהרגל - "והנה הרמב"ם כתב מי שרגלו עקומה וכו' או שהולך על אצבעו רגליו ולא הזכיר כלל אלוחתא דש"ס שנהפך העליון לתחתון ותחתון לעליון ואי דאתי מק"ו דהנך אי"כ קשה מני"ל לרמב"ם זה החידוש דלמא דוקא בנהפך דלא דחיס כלל אבל הני דדחסי במקצת רגלו חלוץ, וכן פסק בתשו' ר' אהרן ששון ס"ס קמג באמת וכתב דרמב"ם דעת יחיד בזה, ומה שני"ל אמת נכון בזה מ"ש מגדל עוז דרמב"ם מפרש אלוחתא אצבעות רגלם שנקראי' לוחות בלשונם וא"ש עד שבתחילה עלה בדעתי דגם רבינו חננאל שבתוספות נמי מפרש כן לוחתי אצבעות, ורש"י לשיטתו דמפרש לוחי' שנהפך כרע"י לא הו"מ למימר משום דחסא דמדנקט לוחות שנהפך לגמרי אפי' נהפך מקצת או הולך עלי אצבעות נמי ע"כ מפרש משום דהתחתון הוא עליון ואין כאן רגל ור"ח פי' לוחות אצבעו ע"כ פי' משום דחסא, שוב ראיתי בספר ערוך ערך לחת פי' כפרש"י וראב"ד שנהפך רגלו ומ"מ יהיב טעמא משום דחסא וגם במרדכי ר"פ מצות חליצה בשם ר"ח משמע שר"ח מפרש לוחות כפירש"י ע"ש אי"כ הדרנא בי, אבל עכ"פ אמת דרמב"ם מפרש כמגדל עוז לוחתי אצבעו רגליו ומכ"ש מי שרגליו עקומה או קצת הפוכה דאע"ג דכל הנך יכולי' למדחס ע"י הדחק מ"מ פסול דדחיסה גמורה בע"י כיון שהוא מן התורה לר"י ורמב"ם ומטעם שכתב הגאון מוה"ז זלמן עמרין זצ"ל, בספר שש זרעוני ערוגה, שמדלא כתיב לשון "של נעלך" או וישלף איש נעלו" ושינה וכתב לשון חליצה שמורה על דבר הנשלף בכח עצום ע"י דחיסא דילי' וכיון שהוא מן התורה בע"י דחיסא מעליה ומשו"ה פסול אפי' הולך על אצבעות, אלא לפי' אכתי תיקשי לימא רבותא טפי אפי' הולך על צד כפות רגלו מה שבין אצבעו לעקבו נמי לא חלף דלא מצי למידחס בשר עקבו אע"כ כרב אשי דבאמצע רגלו סגי דמשו"ה לא מיקרי אסתורא מעל משום דקאי להדי הך כרעא ומוכח כרב אשי".

אשר ע"כ להלכה פוסק מרן החת"ס שיש מחלוקת בפוסקים אם הולכים כר"פ או כר"א - "ונשאר לנו מהני"ל פלוגת' בין הפוסקים אי הלכה כר"פ או כרב אשי ומיהו במנעל גבוה או נמוך ליכא נפקותא לדינא דכבר דחה מהרש"ל ביש"ש ואמר דלמעלה מארכובה כשר אפי' לכתחילה וכן מנעל שחופה רוב הרגל כשר אפי' לכתחילה וליכא נפקותא אלא בנחתכה רגלו עד האסתורא דלרב אשי לא חלוץ ולר"פ חלוץ". ומסיק החת"ס שאפי' שלרמב"ם ולפי פשוט הבבלי וירושלמי פוסקים כר"א מ"מ בשעת הדחק אפשר לסמוך על דעת המקלים כי זה ס"ס כי יש מתירין חליצה בקיטע ואפי' לאוסרים אולי סוברים כמו ר"פ שעד הקרסול חשיב רגל - "ועתה מ"ש מעלתך דנחתך הרגל עד השוק ממש אי האי ממש לאו דוקא והוא רק עד האסתורא אי"כ לכמה פוסקים מכשירי' נקטעה רגלו ולהפוסלים נמי הא כמה פוסקי' כרב פפא ואסתורי' רגל מיקרי אף על גב דלרמב"ם דפסק כרב אשי לא חליץ ועשינו לו סמוכי' משני תלמודי' בבלי וירושלמי מ"מ כדאי הי' הנך פוסקי' החולקי' לסמוך עליהו בשעת הדחק ועיגון כזה"

2. אם נחתך הקרסול אבל נשאר לו מהשוק: היינו אם נחתך עד הארכובה - "אבל אם עד השוק ממש דוקא הוא וניטל גם האסתורי' אי"כ פלי' בפלוגתא לרש"י וראב"ד ורא"ש ולר"ח ורשב"א ורז"ה קיטע חולץ, ולתוס' ור"י ורמב"ן לא חליץ, וצע"ג למעשה אפי' בספק חליצה" ובכך העלה החת"ס למסקנה, שבגלל שאפשר לצרף ב' קולות א' אולי התינוק היה של קיימה ב' אולי חשיב רגל לכן ניתן להתיר לחלוץ אם א"א ליבם - "מ"מ אם יצורף לזה שיש לו להיבם שיורי פתיתי' בשוקו למטה מארכובה אפשר הי' לסמוך ולחלוץ בקב הקיטע העשוי מעור אף על גב דלרמב"ם וסיעתו אין הקיטע חולץ מ"מ לדידי' חלה הו"ל כאכלו אריה, ומן התורה לא בעי חליצה כלל, ואיפשר לומר דבמקום עיגון כזה קיל מנישאי' לכהן ואף על גב דלה"ג וסיעתו הי"ל חלה כפיהק ואסרוה מן התורה מספק דבעי גמרו וגם שהה דאפילו נגמרו ביומו לא מהני והכא הוי כלא שהה כיון דחלה הי"ל כפיהוק מ"מ היינו להתירו בלא חליצה אבל הכא הי' אפשר לסמוך אכמה פוסקים דקיטע חולץ אם נקשרו הקשרים למטה מהארכובה, תאמת אם הי' אפשר להמציא להתירה בלא חליצה כלל או אפי' ליבם הי' יותר ניחא מלחלוץ ע"י קיטע פן יאמרו קמו ב"י רבנן שקיטע חולץ כמ"ש תוס' בשבת קלו ע"ב לענין אשת כהן אבל זה אין שום ה"א, אך בצירוף ב' הקולות שהולד נגמרו שיערו ביום לידתו וחלה ומת וגם חליצת הקיטע שקושרי' למטה מן הארכובה הי' אפשר להתיר" "אך דבר זה נמסר לגדולי ישראל ולא לרבנים כמוני ומי אנכי ע"כ אם יסכימו גדולי הדור.

לשם כך שלח פסיקתו קדם חמיו הגרעק"א מהדורא קמא סימן צח ואחרי קבלת מכתבו כתב לו תשובה ארוכה ומחלק שם בכמה אנפין: 1. אם לא נשאר כלום מהשוק: אם לא נשאר כלום בשוק פשוט שא"א לחלוץ - "מ"ש חתני הגאון נ"י באם הנידון דנחתך כל השוק ולא נשאר שיעור שוק כלל ונחתך בתוך הארכובה וראש יריכו נסמך על חקיקת הקב, דבודאי א"א בחליצה דאין אדם יכול לחלוק על הירושלמי דמוקי מתני' בקושר. בודאי הלכה זו ברורה כשמש, עד שאני תמה, למאי צריך חתני רומפכ"ת נ"י לדון בזה מדברי הירושלמי, הא כיון דנתתך הארכובה אינו מכניס במנעל מהשוק רק יריכו ולא הוי חליצה מעל רגלו רק מעל דמעל. 2. אם נשאר קצת מהשוק: ואם נשאר קצת משוקו שלא יכול לקשור אלא מעל הארכובה זה דעת הרא"ש [איך שלמד הירושמי] ואין להקל - "זולת באם הנידון דנשאר שיעור שוק להלביש בו מנעול ולחלוץ אלא דאין המנעול יכול להתקיים במעט הזה וצריך שיקשרנו למעלה

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

מהארכובא, הן הן דברי הרא"ש בביאור הירושלמי, ובזה בודאי ג"כ אין להקל נגד הירושלמי. 3. אם נשאר הקרסול: **אם חתך עד הקרסול** - "ומ"ש חתני, דאם הנידון דנחתך עד האיסתורא והאיסתורא קיים יש לדון דהוי ס"ס ספק נחתך כשר וספק דהאיסתורא הוי רגל כר"פ, אף להרמב"ם דפסק כר"א לא חליץ ועשינו סמוכים מב' תלמודים בבלי וירושלמי דקיי"ל כר"א מ"מ בשעת הדחק יש לסמוך ע"ז".

ובכך מרן רע"א הסכים לדברי חתנו מרן החת"ס, אבל לא מסכים לסברתו, שזה ס"ס, כי אולי גם אם נחשב לפי ר"פ כרגל עדיין לא אומר שגם לאוסרים קיטע יהיה מותר לחלוץ פה כי אולי סוברים שאפי' ששוק חשיב רגל ולכן מותר לקשור שם מ"מ לא חלוץ וה"ה לקרסול - "הנני בעניי מסכים לזה אף דיש לי לדון דלא הוי ס"ס דהא גם לר"פ י"ל דלא הוי חליצה למ"ש הרמב"ן במלחמות בתירוצו הא' דאף לס"ד דהש"ס דשוק הוי רגל מ"מ נחתך פסול דכיון דכתיב וחליצה חליצה מעליא בעינן דתריץ לה לכרעא בארעא והא לא מצי תריץ לה בדרכו הלוכו, א"כ ה"נ לר"פ אף דאיסתורא הוי רגל מ"מ כיון דנחתך עקיבו לא מצי תריץ לה שפיר וא"כ להצד דנחתך פסול הוי ס"ס להחמיר ס' כר"א דאיסתורא לא הוי רגל ס' דגם לר"פ פסול". ומשום הכי כותב הגרע"א על פסיקת החת"ס אחרי שראינו שהרבה פוסקים סוברים שבאמת בנחתך הקרסול לא חשיב רגל כלל וגם הרמב"ן כתב כך בהמשך [משמה שאם יש קרסול כן חיב רגל וחולץ], וגם יש הרבה מתירים לחלוץ בקיטע לכן יש להתיר בשעת הדחק - "מ"מ כיון דהרבה פוסקים נקטו פסולו דנחתך דבליכא רגל לא מקרי מעל רגלו וממילא לר"פ מהני האיסתורא קיים, וגם לטעמא דר' חסא לא ברירא טעמא דהרמב"ן הנ"ל דהרמב"ן עצמו כתב אח"כ או דבאמת לס"ד דשוק הוי רגל כשר בנחתך, ולהרבה פוסקים נחתך כשר יש לסמוך ע"ז במקום הדחק". אבל זה שהחת"ס הבינו ברמב"ם שפוסק כר"א מזה שלא שלא כתב וה"ה בהולץ על אמצע הרגל [שיש בזה חידוש] אין זה מדויק שהרי הרמב"ם כתב מפורש צריך לנועץ עקבו - "הא הרמב"ם כתב מפורש דהחלוץ צריך לנועץ עקיבו בארץ, גם בעיקר היסוד אם נידון דלר"א עיקר כרעא בין אצבעות לעקב אם כן נהי דלר"פ אפשר דעיקר כרעא העקב מה"ת לן לומר להמציא פלוגתא דפליג ר"פ בזה על ר"א". ומשום הכי פסק הגרע"א שגם הסמוכים מב' תלמודים שסוברים כר"א לא נראה לו שהם מדויקים.

על חלקו השני של השאלה אשר הביא החת"ס קדם חמוי הגרע"א, על אודות מצב התינוק בנדון, מחלק הוא וכפי שנגדיר את הצדדים, כי להתיר בלא חליצה אם לא נשאר כלום מהשוק, צריך עוד צד לכך. ולכן הוא מחלק: 1. אם חלה אחרי קצת זמן: בהמשך רע"א דן אם אפשר להקל בעובר כזה וכותב לדינא תלוי מה היה מצב התינוק אם רואים עכשיו שגמרו שעריו וציפרניו כיוון שאין ריעותא לומר שגמרו אחרי לידה, מחזיקים לומר שגמרו מיד בלידה והוא של קיימה, ואפשר היה להקל אפי' בפיהק ומת ודאי שמקלים וסומכים על זה בחלה ומת - "והנה לדינא נראה דבחלה ומת כיון דהרז"ה דמחמיר בפיהק מיקל בחלה ומת, יש לסמוך דאם עתה רואים שגמרו ולא ידעין אם הי' בלידה גמרו דאולי אף היכי דל"ג מיד לא מקרי גמרו י"ל דבמקום ריעותא דגמרו אח"כ משום האויר אבל בליכא ריעותא לפנינו דלא ידעין אם ל"ג בשעת לידה, תלינן ע"י דחזינן עתה דגמרו דהוא בן קיימה ומחזיקינן ליה דגמרו מיד בשעת הלידה, וכיון דאפשר דזהו אף בפיהק מהני יש לסמוך על זה בחלה ומת". הלכך בכזה מקרה אפשר להקל ולהתיר אותה גם בנחתך בארכובה אפי' שלא נשאר שוק [בלר חליצה כי א"א לחלוץ] - "ולזה י"ל אף בנחתך בארכובא יש לדון להקל בגמרו בפנינו בשעת הדחק ועיגון, אם יסכים לזה מר חתני" 2. אבל אם חלה מיד בלידה או שפיהק ומת אחרי ד' ימים: אבל אם רק פיהק ולא היה חולה [וה"ה אם חלה מיד שזה כלול בפיהק] - "אבל אם בנ"ד פיהק ומת דאפשר דפיהק ד' ימים, דאם מיד כשנולד לא הי' בריא, י"ל דלא ידעין מהו פיהק דאפשר דחלה היינו דהי' בריא ונחלה, אבל אם חלה מיד הוי בכלל פיהק". בכזה מקרה אין להקל כשאין שוק - "בזה בנחתך בארכובא ממש קשה להקל" אבל אם נשתייר מהשוק סומכים על רש"י להקל בחליצה - "אבל ומ"מ בנשתייר מהשוק י"ל דסמכינן להקל גם בזה כיון דלא הוי ודאי פיהק, עכ"פ אם בנ"ד לא הי' בכלל פיהק בזה בחלה ומת בנשתייר מהשוק יש להקל בחליצה". ובלא נשתייר מהשוק - "איני כדאי וגדולי הדור המה יכריעו ולא אני".

ט. והנה בשנת תרפ"ו, נשאל מרא דארעא דישראל הגאון הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, ע"י הגאון הרב יהודא יהושע פאלק איזראעליט זצ"ל, אב"ד ק"ק טשעלסי מאסס, על דבר הזקוקה ליבם שנחתכו רגליו מאסתורא ולמעלה, אם אפשר שתהיה מותרת לשוק ע"י חליצתו. ומדובר שרק כף הרגל כולו חסר לו, אבל הארכובה היא נשארת, שאפשר לנעול ולקשור את הנעל ע"י הרצועות מהארכובה ולמטה. והוא מקום עיגון גדול, וחשש של יציאה לתרבות רעה ח"ו.

והשיב ע"כ הגרא"י הכהן קוק זצ"ל, והובא בספרו שו"ת עזרת כהן סימן קט אשר המעיין בשו"ע יראה כי מרן השו"ע מביא לשון המשנה ועל זה מביא את מחלוקת הרי"ף ורש"י וממילא אין לנו לפסוק כמו הדעה הראשונה כי שתי הדעות שקולות, וכשיש שתי דעות שקולות, הולכים כמו הדעה השניה שמביא אותה בסוף כי היא העיקר אצלו

בנשיאותו של הגאון
הרב חיים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

[כי כך לומד הב"י בטור שפוסק כמו הדעה האחרונה שמביא] - וותחילה צריכין אנו לבאר איך נראה נוטה דעת המחבר בשו"ע, אם אחת מהדעות נראית אצלו עקרית, או שהיא אצלו ספק שקול, ובאמת כאן כתב המחבר בסגנון כזה שאינו מצוי כ"כ במקומות אחרים בשו"ע, שע"פ רוב כשיש שם דיעות שונות בפסק כותב דעה אחת בסתם ואח"כ כותב וי"א, ובאופן זה כתבו בכללי הפוסקים שהדעה הראשונה היא העקרית, וראוי לסמוך עליה, יותר מדעת הי"א, וכאן כתב בתחילה את לשון המשנה, ואח"כ הציע לפסק הלכה את שתי הדעות בשם וי"א, וע"כ אף על פי שהביא תחילה את הדעה של המחמירים שאם נקטעה רגלו אפילו מן הארכובה ולמטה אינו חולץ, מ"מ לא הכריע כמותה שהיא תהיה הדעה העקרית, אלא שקל את הדעה האחרונה שהיא מקילה, במקום שיכול להכניס המנעל ולקשור בשוקו למטה מן הארכובה, שחולץ, לא פחות מהדעה המחמרת. ולאידך גיסא יש לצדד שמאחרי שהדברים שקולים בשם וי"א וי"א, הדעה שהביא באחרונה היא העקרית אצלו. וכן משתמש המחבר בעצמו בספרו ב"י, בכמה מקומות, שמביא למשל שהטור כותב בשם הרא"ש שהכריע כדעה אחת, לא מפני שמצא מפורש שכתב שזו הדעה היא עקרית, אלא שהטור הכריע כן בדעת הרא"ש מתוך שהביא הרא"ש בספרו את הדעה ההיא באחרונה, מכלל שרוצה לסתום כמותה. ועפ"י יש לנו לומר שמעיקר הדין אין זה ספק שקול על פי המחבר אשר מפיו אנו חיים, אלא שהעיקר הוא כדעה האחרונה שבכה"ג דנ"ד חולץ. וכ"מ גם מהגר"א

ובהמשך דבריו העלה הגרא"י הכהן קוק זצ"ל: אשר לא חוששים לשיטת הקרבן נתנאל שמדובר דווקא שנקטע אחר שנפלה אצלו [כי לפי רש"י ופשטות הר"ח ודאי אין חילוק וגם לפי הרא"ש בר"ח צ"ל כן] כי כוונת הרא"ש, שאם נקטע שוקו קודם שנפלה אצלו פשוט שהשוק קאי במקום הרגל, וכל מה שחידש הרא"ש שאפילו נקטע הרגל אחר שנפלה אצלו, שלכאורה חל החליצה על רגלו ולא יכול לדחוק רגלו כי נקטע, וממילא צריך להיות דינו כמו רגל הפוכה, מ"מ אומר הרא"ש שגם פה חולץ, כי לפני שנקטע אז אומרים כל הראוי לבילה אין בילה מעקבת, ולא צריך לדחוק בקרקע, ואחרי שנקטע השוק קאי במקום הרגל - וי"ל שעיקר כונת הגאון שהביאו הר"ח לפי גרסתו של הרא"ש היא, שאם נולד קטע או שנקטע קודם נפילה ודאי קם לו שוקו במקום רגלו כמש"כ רש"י, ואין להקשות מהא דאמימר דאמר דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה לא חליץ ע"י דהתם כיון שיש לו עיקר הרגל אי אפשר לומר דקם לו שוק במקום רגל וע"כ צריך דוקא רגל הראוי לנעול כדרך נעילה של נעל ובלא"ה אין זו חליצה מעלייתא רק הקושיא היא, מאחר שכשיש לו רגל אז השוק אינו במקום רגל ע"כ היה ראוי להיות הדין שאם הי' לו רגל בעת הנפילה ונקטע אח"כ שיהי' דינו כמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה וע"י אמר הגאון שאין הדבר כן משום דכיון שהיה לו רגל ע"כ בעת שהרגל היתה בשלמותה הרי היה ראוי לחליצה וע"כ גם עתה שנקטעה רגלו לא נוכל לומר שהשוק לא יהיה במקום רגל מאחר שמעולם לא נדחה מחליצה אז בהיות הרגל מצד הרגל ועתה כשאין לו הרגל מצד השוק ומפני שלא מצוינו חילוק במן הארכובה ולמטה לפי הפירוש דבקטע מיירי בין נולד קטע ובין נקטע אח"כ ואפילו לאחר נפילה שע"י היה יותר מקום להקשות מהא דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה, ע"כ פירש הגאון לישב את הדברים להכשיר חליצת הקטע שלמטה מהארכובה בכל אופן. או עכ"פ כמו שהבין התוס' ברש"י [כמ"ש הב"ש בנפק"מ, ואיך שכתב הערוך לנר שזה לכו"ע] שיש חילוק אם לא נולד כלל עם רגל שאז לא חשיב מעל רגלו ולא חולץ לאם נולד עם רגל ונקטע קודם שנפלה אצלו שאז פשוט שיכול לחלוץ - וואם נאמר שהגאון מחלק בין נקטע מעיקרא לנקטע אח"כ, י"ל דבא רק להוציא נולד קטוע, וטעמא דמילתא י"ל נהי דדרשינן מעל רגלו, וליב רגל ממש, מ"מ לא שייך לומר מעל רגלו כ"א כשיש רגל, ע"כ כשהי' לו פעם רגל כבר נקרא שם מעל רגלו על השוק, וקאי במקום רגל כשנקטע, מה שא"כ כשלא הי' רגל מעולם לא שייך לומר שהשוק יהי' נקרא מעל רגלו. וזה המליץ הגאון בראוי לבילה, כלומר ששמו נקרא מעל רגלו. ולא כמו שהבין הקרבן נתנאל שכוונת הרא"ש זה שנקטע רגלו אחר שנפלה אצלו כי אחרת המשנה או עכ"פ היתה צריכה לחלק בזה בפי' כי זה חילוק גדול.

ומוסיף הגרא"י הכהן קוק זצ"ל - וגם בדברי הראשונים נראה שיש להקל כי רוב מקלים, וגם לדעות המחמירים המטעם לפסול כי לא יכול לדחוק רגלו וע"י כותב הרמב"ם שאם נשאת לא תצא, מחדש הרב קוק אפילו שזה חליצה פסולה אפי' דיעבד מ"מ זה פסול רק דרבנן [כמ"ש המבי"ט, דלא כערוך לנר שהסביר שזה הלמ"ס] ובעיקר לפי הב"י ועוד שסוברים שגם לרמב"ם ורי"ף אומרים כל הראוי לבילה ולא חייב לדחוק רגלו בקרקע [ואולי ה"ה אפי' מתי שאין לו רגל] שגם מתי שלא ראוי לבילה זה רק איוסר דרבנן, יש לנו להקל פה מצד עיגון וכ"ש אם יש חשש שתצא לתרבות רעה, ובעיקר שלחלק מהדעות זה רק חומרא שאם יש לו אחים אחרים יחלצו הם.

אמנם לפי הלבוש הרי הבין הוא שיש ג' דעות להסביר המשנה, וזה כוונת מרן השו"ע שהביא דעה ראשונה החולץ בנעל שגבוה מעל הארכובה פסול ואח"כ מביא י"א שקאי הקשירה וי"א קאי הקיטע - "אין החליצה כשרה אלא ברגל שנאמר וחלצה נעלו מעל רגלו דוקא, ואם חלצה מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה שזהו נקרא רגל מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה ועל כן לא יהיה המנעל ארוך עד שיגיע למעלה מן הארכובה, ויש אומרים דבקשירה תליא מילתא והאי מן הארכובה ולמעלה פסולה אקשירה קאי שאם היה הקשר למעלה מן הארכובה פסולה אף על גב

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

שהנעל הוא ברגלו ממש ולא נקטע שצריך שיהא הקשירה למטה מן הארכובה והנעל ברגלו, אבל אם נקטע רגלו אפילו מן הארכובה ולמטה אינו חולץ אעפ"י שהנעל וגם הקשירה הם למטה מן הארכובה במה שנשאר משוקו שהרי אין לו רגל ולא קריינן ביה נעלו מעל רגלו. ויש אומרים דבנקטעה רגלו מיירי שאם נקטעה רגלו עד למעלה מן הארכובה אינו חולץ אבל אם נקטעה רגלו למטה מן הארכובה ונשאר כ"כ משוקו שיכול להכניס בו המנעל ולקשרו למטה מארכובה חולץ שמה שנשאר הוא רגלו שהולך ונשען עליו כמו על רגלו, אף על גב דגבי היה רגלו הפוכה או עקומה על צדה אמרינן דחליצתה פסולה אעפ"י שהולך עליו שאני התם דיש לו רגל ממש ואינו הולך עליו מפני שאינו כברייתו ולא הוי החליצה מעל רגלו וגרע מהכא שנחתך רגלו וקם ליה שוקו במקום רגל ורחמנא אמר מעל רגלו שכולל ג"כ שוקו אבל התם לאו מעל רגלו הוא" ובכזה מקרה כתוב בכללי הפסיקה שהולכים כמו פשטות המחבר ולא כמו הי"א וממילא בקיטע אפשר להקל כרש"י. וכן מפשטות הרמ"א [וכ"כ בפירוש הערוך השולחן] זה שנעל גבוה עד למעלה מהארכובה פסולה נלמד מקשירה שלמעלה מהארכובה שפסולה וממילא יש רק שתי דעות בשו"ע.

והנה לקראת סיכום דבריו העלה הגאון מהרא"י זצ"ל, ארבעה מדריגות בדברי הראשונים בחליצה בקטוע רגל, אשר הקטע הוא למטה מהארכובה: הראשונה: [פשטות ר"י] "שסוברת דכיון שאין מדברים כלל בקטע וכד' הירושלמי דהמשנה עסוקה רק במקום הקשירה, שאם הוא למטה מהארכובה כשרה, ולמעלה פסולה י"ל דקטע שאין לו רגל אינה חליצה כלל מה"ת". השניה: [רי"ף רמב"ם וכך אפשר לומר לפי רוב הדעות שלא גילו דעתם], שעיקר הטעם יהיה משום דלא יכול למדחסייה לכרעיה שזהו מעכב, אז לא יהיה דין הקטע יותר חמור מדין מאן דלא יכול לתרוצי כרעיה, שדעת הרמב"ם פ"ד הי"ז מה' יבום שהיא רק חליצה פסולה וכ"מ שאמרו חליצה פסולה פסק הרמב"ם שם הכ"ז שאם עברה ונשאת אין מוציאין אותה מבעלה אלא חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה. ואף על גב דכתב שם המ"מ שחליצה פסולה היא ג"כ באיסור תורה מ"מ אי אפשר לומר שלא נכלל בכלל זה ג"כ פסולי דרבנן וי"ל דפסול קטוע גם להמחמירים אינו כ"א מדרבנן". השלישית: היא דעת המאירי, שכתב, שגם להמחמירים אין הפסול של קטע כ"א במקום שיש אחים אחרים שהם צריכים לחלוץ, ובכה"ג ודאי שאינה כ"א חומרא דעלמא מדרבנן וי"ל דהוי ס"יס בדאורייתא ספק אחד שמא הנמכשירים לגמרי ספק שני שמא רק מדרבנן הוי הפסול גם להמחמירים וכה"ג דיינינן לס"יס בכ"ד, [וע"ד זה כתב הנצי"ב מוולוז'ין]. מוסיף הרב קוק לפי סברה זו – "גם י"ל דחשש יציאה לתרבות רעה מצטרף להתיר איסור דרבנן כה"ג דכתב מהרמ"פ גבי מינקת במקום שיש חשש יציאה לת"ר". והרביעיית: [רש"י וחבריו] שחולץ הקטע לכתחילה.

אשר ע"כ מסכם הרב קוק: שזה הדעה העיקרית בשו"ע. ויש יותר דעות להקל - "ולפ"ז הצדדים המקילין הם יותר מהמחמירים". המקלים הקלו בפירוש, והמחמירים [רמב"ם ורי"ף] משמע מהם לשני פנים - "והמקילין אמרו מפורש דבריהם שהרי לפי רש"י וסייעתו הדבר מפורש במשנה מן הארכובה ולמטה כשרה דהיינו כשנקטעה רגלו באופן כזה, והמחמירין אין דבריהם מפורשים ועל הרי"ף מסופק הדבר מצד שני הלשוניות שבדבריו די"ל שגם הוא מיקל, ועל הרמב"ם ג"כ אין הדבר ברור כ"א מה שמדייק מזה הכס"מ דלא כדעת הה"מ, ובאמת אין זה ברור כ"כ, די"ל דמש"כ הרמב"ם שנחתכה רגלו שפסול אם חולץ בשמאל הכונה היא כשאין שום אפשרות לחלוץ בימין כשלא נשאר כדי שיעור הכנסת המנעל ומשו"ה לא קאמר הדין מפורש דחליצתה פסולה בכה"ג משום דמיירי בכה"ג דלמשכח"ל חליצה כלל אבל בני"ד י"ל דמודה להמקילין" ובאמת לדעתו של הרב קוק לא נראה לו שזה יותר מפסול דרבנן - "ועכ"פ נראה דיותר מפסול דרבנן לא הוי, דדברי הרי"ף ללישנא דמחמיר ה"ה בכלל מאן דל"מ למדחסי לכרעיה [וע"ז ג"כ כתב מבי"ט בקרית ספר שם דהוי רק מדרבנן] ובכלל כל ענין שא"ר לבילה בחליצה נראה מדבריו דהוי רק מדרבנן והולכין בשעה"ד לקולא".

ומשום הכי העלה להלכה ולמעשה פוסק הגרא"י קוק זצ"ל – "ע"כ אם אין אחים אחרים דעתי ג"כ מצטרפת עם דעת כת"ר להתיר ע"י חליצת האח הקיטע בכה"ג". ואחרי שחולץ בשוק טוב שיחלוץ גם בשמאל – "וצריכין לבדוק אותו יפה אם אינו איטר שאז יהיה ראוי לחלוץ גם ברגל השמאלית ואולי כדאי הדבר שאחר התיקון של המנעל הראוי לשוקו שעומד במקום הרגל ויחלוץ בזה כדין תורה לסמוך ע"ד המקילין בשעה"ד גדול כזה, שיחלוץ ג"כ בשמאל לחוש להקל האיסור לדעת הסוברים שחליצת קטע אינה חליצה כלל ואילו חליצת שמאל אינה אלא פסולה וביחוד בכה"ג בקטע שחולץ בשמאל שודאי אין כאן אלא פסול ואולי הוי רק פסולא דרבנן, [וכ"נ מדברי המבי"ט בקרית ספר] אבל בני"ד ל"ש זה כנראה מלשון כת"ר ששתי רגליו הן חתוכות באופן שוה". עכ"ל הרב קוק זצ"ל.

כן בקדש חזיתי להנצי"ב מוולוז'ין בספרו מרומי שדה (והיא כשיטת המאירי) אשר מי שנולד כך, ודאי פסול [כמו שנראה מדברי תוס' אבל מי שלא נולד כך, כשר מן התורה, רק שאם יש לו אחים אחרים עדיף שהם יחלצו אבל אם אין לו אחים כשר (ובנד"ד מדובר באיש אשר נולד עם שני רגליו רק בגלל מחלה שהיה לו קטעו חלק מרגלו הימני) – "ואמר אממר האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה לא חליץ בפירש"י שלפנינו אינו כמו שהביאו התוס' משמו דתליא

בנשיאותו של הגאון
הרב חיים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

אי היה לו מכבר רגל או שנולד כך. ועיי בהרא"ש שהוסיף בפירוש"י קם ליה שוק במקום רגל, ובפירוש"י דמו"ק איי בטעמא דאמימר דגרע איתתפיך מנקטע משום דכי נקטע לגמרי הרי השוק הוא הרגל משא"כ בנתהפך הרי הרגל מהופך וחליץ למטה מרגלו, איברא מש"כ התוס' מוקשה לכאורה מאד מהא דרב אשי דאמר לאו בר אובא חליץ כו' ועיי בקרבן נתנאל שנדחק הרבה, ולי נראה ברור דודאי מן הדין לא פסול אלא בנולד כך, אבל באירע לו אח"כ כשר מה"ת, מכ"מ אם יש לו אחים טוב שיחלצו המה, ומשו"ה אמימר דאמר סתם לא חליץ דמשמע בשום אופן אפילו בשאין לו אחים שפיר מוקשה הגמ' אבל בהא דרב אשי ידע דבר אובא ובר קיפוף היה להם אחים משו"ה יש לגזור שלא יחלצו המה, ואדרבה מכאן ראייה ליישוב זה דבלי"ז קשה מאי העלה ר"א למאי דקאמר אמימר כו' הא פשיטא אלא ודאי העלה דאפילו המה שעפ"י ד"ת המה רשאים לחלוץ מכ"מ יש לגזור וטוב יותר שיחלצו אחיהם"

י. והנה רבים הם הפוסקים שבכגון זה העדיפו לקיים מצוות יבום כשאין מקום לחלוץ כגון בנד"ד שהור קטוע רגל ימין, היינו שעל היבם הקטוע רגל לייבם את האשה אלמנת אחיו המנוח ולהוציאה אחר כך בגט, ומצינו זאת שכן דעתם של הגאון השבות יעקב חייג קלה וכן הגאון הבית מאיר ס"י קסט סעיף לד וכן הגאון החת"ס, וכן הגאון ר' חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל בעל שו"ת האחיעזר, וכן דעתו של הכנסת יחזקאל ס"י סח וכן של הגאון הדברי חיים ס"י קא קב ושכן הביאם בדעתו של האו"ז ס"י תרסה בשם ריב"ן, אשר בכגון זה יקיים מצוות יבום ומוציאה אח"כ בג"פ.

וחזי הוית לערוך השולחן שפסק כי בגלל שזה מחלוקת גדולה הקיטע לא חולץ, ואם חלץ החליצה פסולה, ולא יכולה לחלוץ גם משאר האחים [כמ"ש הב"ש] "וממילא כיון דהוי פלוגתא דרבוותא הקיטע אינו חולץ ואם חלץ הוה חליצה פסולה, ואפשר שאינה צריכה לחזור על כל האחין ככל חליצות פסולות דממ"נ לדעת המכשירים כשר לגמרי ולדעת הפוסלים אין שם חליצה כלל בזה"

ומו"ר אבי שליט"א שלח אותי לעיין בתשובה של הגה"ק מקלויזנבורג זצ"ל אשר השיב להגאון הרי"ש אלישיב זצ"ל, והובאו דבריו בספרו שו"ת דברי יציב אבהע"ז סימן קיד בדבר השאלה באשה הזקוקה ליבם שנקטעה רגלו הימנית מן הארכובה ולמטה, והוא אח היחידי שנשאר לבעלה, והאשה עברה ניתוח והוציאו האם שלה. האם אפשר להתייר על לעלמא על ידי חליצה מיבם זה, והנה אחרי שהביא אריכות דברים אשר חלקם הזכרנו בתשובתנו זה, הביא שיטתו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל אשר הפנה אליו תשובתו, ושם הגרי"ש אלישיב זצ"ל פסק כי היות שבעוה"ר בדורנו זה יהיה מילתא דתמיהא טובא בעיני הבריות לייבם אשה על אשתו ואח"כ לגרשה תיכף ואפילו בע"כ, ושמא ח"ו לא יהיה הדבר מתקבל על משפחתו של היבם, והוי שעת הדחק גדול, ולכך הציע הרב אלישיב זצ"ל בכוחא דהיתרא שיחלוץ לה בשני רגליו, והוא ע"פ מה שפסק הגאון הצמח צדק יו"ד סי' ריח שלפי ה"ט"ז יו"ד סי' רצד סי"ק ד ברבים נגד רבים סמכין על דעת המיקל גם בשעת הדחק. ועוד הביא הרב אלישיב עוד צד להקל והוא ע"פ הקרית ספר פ"ד מיבום וכן מגינת ורדים אבהע"ז כלל ב' סי' א שפסול חליצה בשמאל אינו אלא מדרבנן. ועל כן כיון שחלצה לו בשמאלו, שאינה אסורה לשוק רק מדרבנן, בוודאי יש לסמוך על המקילים לחלוץ כשנשטעה רגל היבם למטה מארכובה. ועוד כשנוסיף שדעת הראב"ן אשר חליצה בשמאל כשרה בכל אופן בדיעבד. ולצרף סברת היס של שלמה יבמות פרק יב ס"י כב שקיטע כאיטר שחולץ בשמאלו."

אמנם הגה"ק מקלויזנבורג זצ"ל עונה ע"כ שאף שבאמת פלפל הגרי"ש אלישיב זצ"ל בחכמה גדולה, אמנם אם לדין יש תשובה בכל הנ"ל, ולשם כך דוחה את כל הצדדים שהביא הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ובסוף עולה הוא להלכה שאף שיש בדעתו של הגרי"ש זצ"ל צדדים גדולים, אמנם לדעתו אין לה תקנה רק בייבום, ולא לסמוך על חליצה במקרה זה שנקטעה רגלו למטה מהארכובה, שאף אם יחלוץ בשמאלו ג"כ עדיין יש עליה חשש איסור תורה של יבמה לשוק כל ימיה. מכאן ניתן להוסיף בדעות שהזכרנו למעלה את דעתו של הגה"ק מקלויזנבורג זצ"ל שבכון זה עושים יבום ומגרשה מיד אח"כ בג"פ, ובכך חלק על שיטתו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבדור פרוץ זה לתת לייבם זה קשה, ובכך בשעת דוחק וצורך כזה שאין אח אחר רק זה הקטוע רגל שיעשו החליצה על שני רגליו.

יא. והנה שאלה חמורה זו נשאלה בשנת תשי"ב, לגאון הרב יחיאל יעקב וויינברג זצ"ל שו"ת שרידי אש חלק א סימן קכא כאשר הגיעה היא לפתחה של חברי הבי"ד בליעדז ושאלו את דעתו הגדולה בכגון זה מה עליהם לעשות, והוא על אודות יבם שנקטעה רגלו הימנית מחצי השוק ולמטה איך לנהוג בחליצתו. ואותו יבם הוא כופר בכה"ת. בתחילת דבריו הביא הרב וויינברג את דעתם של הגאונים השבו"י, הכנ"י, הבי"מ והחת"ס והגר"ח ז"ל, שעל היבם ליבם ולהוציא אח"כ בגט, ולא כדעת השב יעקב ס"י לו שכתב שאין ליבם במקום שאין חליצה. וכן כתב באו"ז ס"י תרס"ה בשם הריב"ן, שמי שרגלו הפוכה ואי אפשר לחלוץ, מיבמה ואח"כ הרשות בידו לגרשה.

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

אמנם בהמשך דבריו דחה הרב ווינברג זצ"ל עצה זו כשאי אפשר כלל להציעה לפני היבם הפוקר, כי מלבד שאצלו היא בעילת זנות ממש, הנה עצם ההצעה הוא דבר שאינו נשמע בימינו, ובדוה"ז, ויוכל רק לגרום לחילול השם ולביזוי התורה חלילה. ובכך העצה היא לחלוץ בשתי רגליו בימין ובשמאל, ובזה יש להתיר מטעם הרבה ספקות, ספק שמא הדין כר"ח ורש"י ובעה"מ ורשב"א, שהתירו החליצה בנחתך מארכובה ולמטה, כפי פירושם במשנה ובגמרא, וספק שמא בנחתכה הימין מותר לחלוץ בשמאל, דהשמאל נעשה ימין כמו באיטר, וספק שמא הלכה כהראב"ן, שחליצה בשמאל בדיעבד כשר, וספק שמא הלכה כהגאונים שמומר אינו זוקק, וכמה מגדולי האחרונים סוברים שגם כופר בכה"ת כולה דינו כמומר לענין זיקה, ובמקום הרבה ספקות יש להתיר אף היכא דאיתחזק איסורא, כמבואר באחרונים.

אמנם לפני שהגיע למסקנת הדברים כדלקמן, הרב ווינברג זצ"ל צידד ופלפל בדברי הראשונים והאחרונים, והקדים את דבריו על אודות הקושי הגדול בנידון דידן, ממה שכתב הרמב"ם הלכות יבום וחליצה פ"ד הי"ז "יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל, ואם חלצה מעל שמאלו חליצתה פסולה". וא"כ מפורש לאסור את החליצה בשמאל בכה"ג שנקטעה רגלו הימנית. אמנם דברי הרמב"ם סתומים מאוד, דהנה באו"ח המובא בב"י ובכ"מ מפרש "ישדעת הרמב"ם שאם חלצה בימין חליצתה כשרה, דאל"כ הו"ל לומר ואם חלץ חליצתה פסולה", והב"י דחה זאת "דיאכא למימר דה"ק בימין לא שייך חליצה מכיון שרגלי חתוכה. ואם חלץ בשמאל חליצתה פסולה". והב"י לשיטתו, שסובר דדעת הרמב"ם כדעת הרי"ף לפסול חליצה במי שרגלו נקטעה למטה מארכובה. ותמוה הדבר, שבשו"ע לא הכריע הדבר, אלא הביא שתי הדעות, יש אומרים שהחליצה פסולה וי"א שהחליצה כשרה, והרי לפי הכללים שכתב הב"י בהקדמתו לשו"ע או"ח הוא סומך על שלשה עמודי הלכה: הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש, ובמקום ששנים מהם שוים בדעה אחת הוא מכריע כמותם אם שרבים חולקים עליהם. ולפי כלל זה היה צריך להכריע כדעת ה"א שפוסלים, ולא להביא את דעת המכשירים והננו רואים שהביא את דעת המכשירים ולא הכריע. ולא עוד אלא לפי דעת היד מלאכי כללי פסקי השו"ע אות יג. במקום שכותב: יש אומרים ויש אומרים נקטינן כסברא שניה. וגם הרמ"א שתק ושמ"ם שהודה לו. ומה שכותב שם בהגהה בשם המרדכי, ועל כן לא יהיה המנעל ארוך עד למעלה מן הארכובה, וזהו לפי פירוש הרי"ף והרמב"ם בפירוש למטה מהארכובה, הוא רק לחומר, לחוש לדעת הרי"ף והרמב"ם לפסול נקטע למטה מן הארכובה. ובאמת אין הדבר מוכרע כלל שדעת הרי"ף והרמב"ם לפסול למטה מן הארכובה, דאפשר לומר דהם הביאו רק פירוש הירושלמי לענין קשירה, והירושלמי עצמו לא בא אלא לפרש את המשנה, דהוקשה לירושלמי דיוקא דרישא וסיפא, דקתני, מן הארכובה ולמטה כשרה משמע דהארכובה עצמה פסולה, ותו קתני, מן הארכובה ולמעלה פסולה, משמע דהארכובה עצמה כשרה וכמו שדייקו הפוסקים לענין טריפות. ולכך מפרש הירושלמי דמיירי לענין קשירה, דבזה יש רבותא דאף דיכול לקשור למעלה מארכובה כדרכו, מ"מ פסול ולא שייך למתני בארכובה עצמה דשם א"א לקשור כלל. וזה פירוש נאה ומתקבל ועיין ברא"ש שם שכתב ג"כ כנ"ל. עיין במאירי שהביא דברי הראשונים שפירשו המשנה בנקטע, ואח"כ כתב: "ולפי דרכך למדת, שאם לא נחתכה רגלו, אלא שקשר הרצועות בשוק אם למטה מן הארכובה כשרה. והוא שאמרו בתלמוד המערב: כיני מתניתא בקשר מן הארכובה ולמטה". הרי שמפרש דהירושלמי לא בא לפסול קיטע לחליצה, אלא שהמאירי סיים: "ומ"מ גדולי הפוסקים ז"ל כתבוהו כתלמוד המערב ופירשוהו דווקא בקשרי הרצועות, אבל כל שרגלו נחתכה חליצתה פסולה". והנה בפירוש המשניות כתב הרמב"ם בפירוש: "אם נחתכה רגלו או נעקמה ויצאה ממקומה עד שאינו יכול לנעוץ עקבו בארץ אין החליצה מועלת". מבואר, שאם נחתכה רגלו מהארכובה ולמטה פסולה. וצ"ל דהאו"ח המובא לעיל שכתב בדעת הרמב"ם שסבר כרש"י, סובר שהרמב"ם חזר בו מפירוש המשניות, ודבר זה צריך עיון גדול. ונראה שגם הראב"ד הבין כהאו"ח מדלא השיג עליו, דהא הראב"ד סובר כדעת רש"י והיה לו להשיג על הרמב"ם. ועיין בשו"ת ריב"ש ס"י ט', שכתב שבמקום שמשגי הרמב"ם לא השיגו עליו נראה שהודו לו בדין זה. אולם דברי הרמב"ם צריכים ביאור, שכתב דבאם נחתכה רגלו וחלץ בשמאל דפסולה דלמה נקט את הדין בנחתכה רגלו ולא כתב בפשיטות דחליצה בשמאל פסולה. וכבר עמד על זה הגאון הנו"ב מהדורא תנינא ס"י קנ"ו וחיידש חידוש גדול, דלהרמב"ם חליצה בשמאל כשרה, ורק אם נחתכה רגלו פסולה, משום דאינו יכול לעמוד ולקיים מצות "ועמד ואמר".

ובהמשך דבריו כתב הגאון השרידי אש: "והנה הגאון החת"ס ס"י ע"א השיג עליו, שרק גבי כהונה איטר רגל פסול מקרא לעמוד לשרת, משום דהעמידה היא מהשרות כשם שהשרות ביד צריך לעשות הכל ביד כן השרות ברגל דווקא בעמידה, משום כך בחליצה לא הקפידה התורה אלא שלא ישב, משום דהחליצה כגמר דין דבעינן עמידה לפני הדיינים, אבל אין העמידה מגוף המצוה דנימא משום כך תהא החליצה פסולה. ועוד הקשה דמנ"ל להרמב"ם לחדש דבר זה, והרי הגמרא יבמות ק"ד ע"א אומרת דהחליצה בימין משום דיליף רגל רגל ממצורה ולא משום דכתב ועמד ואמר, ובעינן כדרך שאר עמידות דעיקרו בימין כמו לעמוד לשרת בגמרא בכורות מ"ה ע"ב וכפירוש רש"י שם ובע"כ דלא דמי לכהונה. ובאמת מצינו רב גדול שסובר ג"כ כהנו"ב, והוא הרמב"ן בספר הזכות פרק מצות חליצה שכתב וז"ל: "מתוך

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

שלא עלה לנו דברי הרב ז"ל נראה לנו מדכתיב ועמד ואמר **ותניא בספרי**: מלמד שאין אומרים דברים אלא בעמידה וכי כתיב וחלצה נעלו נמי אועמד כתיב ואף על גב דעמידה ממש לא מעכבא, דרך עמידה מעכבא **כדרב זירא**, **"כל הראוי לבילה אין בילה"**. והיינו דגרסינן במועד קטן דף כא ע"א ועיי"ש בתוספות ד"ה אלא **ובתוספות יבמות** דף קג ע"א ד"ה בין עומד מי כתיב ויעמד ויאמר ועמד כתב, מהא משמע דועמד ואמר לא אקריאה בלחוד קאי, אלא אף על החליצה גופא, הלכך לכתחילה בעינן כולה בעמידה דהא כתיב ועמד, דיעבד אפילו מיושב מדלא כתיב ועמוד, וקמ"ל אמיר דדרך עמידה מיהו מעכב אפילו דיעבד כרבי זירא". ומה שהקשה **החת"ס** דגבי חליצה אין העמידה מעכבת דלא הקפידה תורה אלא שלא לישוב, דחליצה גמר דין, זהו לשיטת **התוס'** יבמות דף ק"ג, א ד"ה בין עומד ועוד הרבה ראשונים המובאים ביש"ש ביבמות, אבל לא כן דעת **הרמב"ן**, כנ"ל, **והחת"ס ז"ל** לא ראה את דבריו **בספר הזכות**, וא"כ יש לומר **שהרמב"ם ס"ל כהרמב"ן**. ומה שהקשה **החת"ס**, דלפי זה הו"ל ליה להגמ' לומר דיליף רגל רגל שהוא בימין דהא זה נלמד מועמד ואמר, קושיא זו לא רק על הנו"ב תשוב אלא ג"כ על **הרמב"ן**, שכתב ג"כ **כהנו"ב**, כמובא לעיל. ובע"כ עלינו לדחוק ולומר דמועמד ואמר אין למילף שבעינן דוקא עמידה ברגל ימנית, דשפיר יש לומר **דאפילו בעמידה בשמאל חשיבא עמידה למי שנחתכה רגלו הימנית**, ושאיני כהן דאין לו עמידה אחרת אלא ימין, דבאם נחתכה רגלו אחת הא פסול מחמת מום, ומי שיש לו שתי רגלים דרכו לעמוד בימין, **משא"כ חליצה עמידה בשמאל ג"כ הוי עמידה**, ולהכי צריכים לה להילפותא דרגל שתהא בימין, וממילא אמרינן דהאי ועמד ואמר ג"כ בימין, לפיכך אם נחתכה רגל הימנית החליצה פסולה. וא"ל א"כ איטר אמאי פסול לכהונה, דהתם הפסול שאין עמדתו כשאר הכהנים כמו שכתב **רש"י בגמרא שבת** צ"ג ע"ב ד"ה כהן **"דכתיב ושרת ככל אחיו הלויים העומדים, שתהא עמידתו כשאר אחיו"** וגם **רש"י בגמרא בכורות** דף מ"ה ע"ב נתכוון לכך.

יב. והנה בהמשך דבריו שם מביא הרב וינברג, שמה שכתב **הנודע ביהודה**, שטעם **הרמב"ם** דמה שכתב דאם רגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל דלאו משום פסול דשמאל הוא אלא משום דאי אפשר לו לקיים דין דעמידה, לכאורה לשון **הרמב"ם בפירוש המשניות** שכתב: **"נחתכה רגלו או נעקמה ויצאה ממקומה עד שאינו יכול לנעוץ עקבו בארץ, אין החליצה מועלת"**, משמע דלאו משום חסרון עמידה ומשום אינו ראוי לבילה אלא משום חסרון דריסה וכך כתב **בהלכות יבום וחליצה** פ"ד ה"י **"היתה רגלו עקומה, אינו חולץ, שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בארץ"**. אולם באמת יש לומר שזהו הטעם לפי **הרמב"ם** שצריך דריסה בארץ משום שנאמר ועמד ואמר, דעמידה היא דריסה ברגל **והראב"ד** השיג על **הרמב"ם** וכתב: **"לא שמענו שהדריסה מעכבת לפסול החליצה"**, לפי הנ"ל ילפינן זה מקרא דועמד ועיין **במ"מ** שכתב ג"כ דרגלו עקומה חליצתו פסולה לפי שאינו ראוי לבילה והיינו שאינו ראוי לעמידה טובה, **ויש"ש** כתב דלא נראה ל"י דברי **הרי"ף** דהיכי כתיב בקרא שינעץ רגלו בכח על הארץ, דבעי למימר דאי לאו בר הכי למפסלי, עיין שם. וכבר ראינו שהיא דעת **הרמב"ן** והיא מדרשת הספרי דילפינן מועמד ואמר שצריך להיות בעמידה ודרך עמידה בעינן שהיא דריסת הרגל על הארץ, כנ"ל. ועיין **ברא"ש** שהביא דברי הראשונים בטעם הדין שצריך לדרוס ברגלו, והם סוברים שהוא מדרבנן, אולם דעת **הרמב"ם** היא כפ"י כמש"כ. וכן משמע מלשון **הרמב"ן בספר הזכות**, שכתב: דהני תרתי שמעתתא דאמימר שייכין בהדדי, דבעינן דדחיס כרעא, כלומר שיניח אותו על הארץ בדרך הליכה. ומאי דקאמר למדחסיה אורחא דסגיא, נקיט כי היכי דלהוי כדרכו אפילו בשעת חליצה והיינו דגרסינן בשאר נוסחי לתרוצי לכרעיה וכולן לדבר אחד נתכוונו, והיינו דמקשינן עליה דאמימר מחולצת בין יושב ובין מוטה ופריק, לעולם דדחיס לכרעיה, כלומר דכפיף כרעיה ומתרץ רגליה בדרך הליכה. וקמ"ל אמיר דדרך עמידה מיהא מעכב אפי' דיעבד כר' זירא ל"ש למאן דמסגי אלוחתא ול"ש למאן דמסגי שפיר והשתא הפך כרע"י, דהא מ"מ השתא לא חזי לעמידה ברגל. מבואר דטעם דבעי דחיסה הוא משום ועמד. ובעצם פירושו של הנו"ב בדברי **הרמב"ם**, **שהרמב"ם** פוסל חליצת שמאל דווקא אם נחתכה רגלו הימנית צריך עיון, דלכאורה היה לנו לומר להיפך דבאם נחתכה רגלו הימנית היה יכול לחלוץ בשמאל דלא גרע מאיטר, שלדעת **הטור** הוא חולץ בשמאל שהוא ימין דיליה וזה שנחתכה רגלו הימנית הרי השמאלית היא ימין שלו שכל כוחו מצטבר ברגלו זו. ועיין **ב"מ של שלמה** שכתב לדחות דעת **הטור** שהביא ראייה לדבריו מתפילין שאיטר מניח בימין וכתב דלא דמי, דהתם לא כתיב לא ימין ולא שמאל אלא יד כהה ואיטר ימינו הוא יד כהה. ועוד, **שהרמב"ם** כתב נחתכה רגלו הימנית אינו חולץ בשמאל ולפי הטור היה צריך לחלוץ בשמאל שאין לך ימין יותר גדול מרגלו השניה.

והמשיך עוד שם השרידי אש: **"הרי לפי סברת המהרש"ל**, שאם נחתכה רגלו הימנית כדן איטר שחולץ בשמאל, הנה **היש"ש** דחה דעת **הטור** מחמת דברי **הרמב"ם** ולפי דבריו צריך לומר ד**הרמב"ם** ס"ל כ**הסמ"ג**, ולהכי כתב שבאם נחתכה רגלו הימנית אינו חולץ בשמאל דבעינן ימין דעלמא וזה אינו ימין וגרוע מאיטר שיש לו ימין אלא שהוא הפוך, ולהכי יכול לחלוץ בימינו משא"כ מי שנחתכה רגלו אינו יכול לחלוץ שאין לו ימין כלל, אבל לפי דעת **הטור** שסבר דגם בחליצה איטר חולץ, שימין דידיה שהוא שמאל דכל אדם, גם מי שנחתכה רגלו חולץ בשמאל, דאין לך ימין

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim
France

בנשיאותו של הגאון
הרב חיים יעקב שלאמנע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

גדול מזה וכסברת היש"ש הנ"ל, ואנן כבר נהגנו להחמיר באיטר לחלוץ בשתיים, כמפורש בשו"ע אבה"ע סי' קסט"ה כה משום המחלוקת שבין הסמ"ג ובין הטור ואנו חוששים לשתי הדעות. ואולם דעת הרמ"א אינו כדעת הים של שלמה הנ"ל, **דבשו"ת הרמ"א** סי' קכב נשאל הרמ"א: "מי שאין לו יד שמאל אם מניח תפילין בימין, מידי דהוי איטר יד ימינו". והשיב הרמ"א: "שאינו מניח כלל וראיה מחליצה דאיטר רגל ימין חולץ בשמאל לדעת מקצת הפוסקים, ואפילו הכי אם נקטעה רגלו אינו חולץ כלל. וכעין סברא זו מצאנו בתוס' פרק שור שנתן דוה דגרע שור דשייך בכופר, מאש דלא שייך בכופר כלל, וכן מצאנו סברא זו בהרבה מקומות. וה"ה בתפילין, דגרע מי שיש לו יד ימין ונקטעה ידו השמאלית מאילו לא היתה לו ימין. ועוד בתפילין ביד כהה תליא רחמנא ומאחר דיד ימין נשארה לו למה יניח בה תפילין, הלא פטורה ועומדת. וכי משום שאין לו יד שמאלית תקרא הימין יד כהה? אדרבא כ"ש דאינו יד כהה. ולכן נראה לי פשוט דפטור". הרי, שהרמ"א סובר דאפילו אותם הפוסקים שסוברים דאיטר חולץ בשמאל מ"מ נקטעה רגלו אינו חולץ דגרע מאיטר, וא"כ יש לומר דהנו"ב סובר כהרמ"א.

אשר על כן העלה להלכה ולמעשה הגאון הרב ווינברג זצ"ל בכוחא דהיתרא, "והיוצא לנו מכל הנ"ל שיש לנו הרבה ספקות להיתרא: 1. ספק שמא הלכה כראשונים הסוברים שחולצים מארכובה ולמטה. 2. ספק שמא הלכה כטור שלדעת המהרש"ל מי שנחתכה רגלו הימנית דמי לאיטר וחולץ בשמאל. 3. ספק שמא הלכה כתוס' ור"ש דבנקטע קודם שבא לידי חיוב כו"ע סברי דלא בעינן קרא כדכתיב, ולפי דעת השבו"י והנו"ב והשו"מ גם בחליצה כן, ולכן אם נחתכה רגלו הימנית קודם שנפלה ליבוש חולץ בשמאל. 4. ספק שמא הלכה כראב"ן, שחליצה בשמאל כשרה בדיעבד. ואף שהחת"ס כתב שאין לצרף דעת הראב"ן אפילו לסניף בעלמא, מ"מ ראינו שכמה גדולים, כהנו"ב והגרא"ז ועוד, החזיקו בדעה זו שאין הפסול אלא מדרבנן. הרי לנו ד' ספקות להיתרא, ועוד ספק חמישי, שהיבס הוא כופר ופוקר. וכבר העלה הגאון נו"ב, שבספקות רבות יש להתיר אף במקום דאתחזק איסורא, ומכש"כ בפלוגתא דדינא, שדעת כמה אחרונים שיש להתיר בס"ס אף נגד החזקה, שהחזקה אינה יכולה להכריע את הדין. ולכן דעתי להתיר בחליצת שתי הרגלים ובתנאי שיסכימו עמי גדולי הדור. והנה לתקן את חיפוי העור ע"ג קב הקיטע באופן שיהיה חיבור גמור צריך לדקדק מאוד דבקל יוכל להיפסל, דבאם יפשוט את המנעל מעל הקב אין בו אפילו סרד של חליצה, שהקב אינו רגל והוא כמו שפושט בגדו, וגרע הרבה מנעל ע"ג נעל. ויש כמה חששות באופן עשיית מנעל שכזה, שיחפה הקב ויהיה מחובר אליה שיהיה מנעל אחד. ולדעתי פשוט יותר לעשות מנעל בעד השוק ולחלוץ מן השוק, וזה קל יותר לעשותו, ויכול לדחוס כשהוא מוטה, או באופן אחר ואין בזה שום חשש. ואדרבא טוב יותר לחלוץ מעל השוק דשפיר דחיס בשוק, לשיטת הראשונים המכשירים חליצת קיטע. ומכיון שזה דבר חדש שלא נתבאר באחרונים והענין הוא חמור מאוד, לא רציתי להורות הלכה למעשה עד שיסכימו עמי גדולי הדור. ושלחנו את השאלה ואת התשובה להרב הראשי הגאון ריא"ה הרצוג, וכן נשלחה השאלה להגאון רפ"צ פרנק. ושניהם הסכימו להיתר כדברינו.

יג. והנה היות כי שאלה זאת חמורה היא עד מאוד, לא רצה הגאון השרידי אש לסמוך רק על דעת עצמו וזאת הסיבה ששלח אותה לגדולי הדור של אותה תקופה, ואכן מצינו קונטרס שלם בשו"ת חלקת יעקב אבן העזר סימן קיד להגאון הרב מרדכי יעקב ברייש זצ"ל, אב"ד ציריך, וגם שם צידד דעתו להיתר. ולחיבת הקודש ולחשיבות השאלה נביא חלק מדבריו שם וז"ל: "באשה צעירה שנפלה לפני יבם פוקר, ורגלו נקטעה במלחמה עד חצי השוק, ואין אח אחר ואם לא נמצא היתר יש לחשוש שתנשא בלי חליצה. ועלה על דעתי להתיר על ידי חליצה בשתי הרגלים מטעם ג' ספקות, שמא הלכה כר"ח ורז"ה ורש"י ורשב"א, שקיטע מארכובא ולמטה חולצת, ושמא הלכה כשיטת הראב"ן, דגם חליצה בשמאל כשרה, ויש הרבה מהאחרונים כנוב"י ושו"מ ועוד שסוברים כן, ושמא הלכה כי פוקר דינו כמשומד ואינו זוקק, ואין צורך להראות על האחרונים שכלם גלויים לפני כת"ר. אמת שהנוב"י סובר שבאם נקטעה רגלו הימנית, דעת הרמב"ם לפסול בשמאל, אבל באמת אינו ברור שהרי"ף והרמב"ם פוסלים בקיטע, ורק שהם מפרשים המשנה כירושלמי, ויש לדון בזה. הנה באמת מצוה גדולה לחפש איזה היתר על פי דעת תוה"ק, כי לייבס בני"ד כפסק הגאונים, שבות יעקב ח"ג קלה וכנסת יחזקאל סי' סח ובית מאיר סי' קסט סעיף לד ודברי חיים סי' קא קב וישו"ע סי' קסט ברגל עקום ואי"א למדחס רגליה רק בדוחק או כלל לא, והסכימו לייבמה אף בזה"ז, וכלשון הבית מאיר ומסופק אני, בא"א לחלוץ אם לא כופין אותו ככל מ"ע שמכין אותו, אבל שתתעגן האשה לעולם, חלילה, תוה"ק דרכיה דרכי נועם. אבל בני"ד שהיבס פוקר וכופר פשיטא דלא יכוין לשם מצוה וגם לחומרא צריכין אנו לחשוש שהוא מומר, ואינו זוקק לדעת הגאונים, עיין טור סי' מד וז"ל וי"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם גמור ואין קידושו קידושין, ולא נהירא. גם יש לחוש כיון דגם הבעל שמת לא היה איש חרדי ואינו מוחזק בכשרות דשמא יש לו זרע ממקום אחר, וא"כ יש חשש אשת אחיו שלא במקום מצוה, ובפרט שלמעשה הוא דבר שאי אפשר, דלהתיר אותה ליבמה, ולדור כך בתמידות כאיש ואשתו, ודאי אין לנו רשות, לתתנה ליד בעל כופר ולהיכשל בנדה ובשאר איסורים, ולפסוק שיבעול

בנשיאותו של הגאון
הרב היים יעקב שלאמע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריז
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד לאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

אותה רק פעם אחת וכדומה, בכדי שיוכל לפוטרה אחר כך בגט, נמי דבר מן הנמנע, דמאן מעיד לך שבעל אותה באמת, דלמא רק שחק בה, או אפשר לא נגע בה כלל, ואין זה דומה להא דהן הן עדי יחוד ועדי ביאה, דזה דוקא כשמתיחדים מרצונם, מסתמא זאת כוונתם - **וחוץ לזה מילתא דתמוה להורות כן בימינו אלו, א"כ פשיטא דלית עצה ביבום.** ואם כן מה נעשה לאחותנו, להניחה כך עגונה, דרכיה דרכי נועם, וקרוב לומר שתנשא כך בלא חליצה, **ובדור כך פרוץ אפשר תצא לתרבות רעה ומצוה ביותר לחפש היתר בזה.**

ובכך העלה הגרמ"י ברייש זצ"ל: "עתה נבואה חשבון, בני"ד דא"א ביבום, והוי עיגון ממש, ויש חשש תרבות רעה, יכולין להתיר חליצת קיטע, וגם חליצת שמאל, מטעם ס"ס מדאורייתא וספק אחד דרבנן, ולא הוי ספק ע"י גלגול, מסי' תמ"ב דספיקא דדינא מותר לבטלו בלבד, וגם דהרבה פוסקים כמעט רובם סוברים, דבב' ויש אומרים, דעת המחבר לפסוק כדעה אחרונה, וגם מהא דסימן י"ז, דעת הטו"ז ובי"ש ועוד פוסקים, בכל פלוגתא דעיגון להקל לענין אשת איש, כל שכן לענין איסור יבמה לשוק, וכיון דברגל עקום דהמחבר סתים כהאוסרים, גדולי פוסקים מתירים לחלוץ, כל שכן בקיטע. גם דעת גדול אחד בשב"י, דבגוונא דאי"א בחליצה, ממילא גם אינה עולה ליבום, וממילא פטורה לגמרי, גם אפשר נ"ד, היבם דינו כמומר ואינו זוקק, ונוסף לזה עוד דעת ראב"ן, דחליצת שמאל בדיעבד כשר, אם כן כל הנהו אף שכל אחד מהם דעה יחידית, בהצטרפן יחד להמתירים והם הרוב, עיין רמ"א ח"י"מ סימן כה אפילו אין הרבים מסכימים מטעם אחד, אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו, הואיל ולענין הדין הם מסכימים, מקרי רבים ואזלינן בתרייהו, ואף על גב דהש"ך בשם, מפקפק בזה, דזה דוקא בדבר דרבנן ולא בדאורייתא, עכ"פ לדעת הרמ"א אית לן כבר רובא להיתרא, א"כ לפי דעתי העניה יכולין להתיר ולא לעגנה לעולמים. והסכים להצטרף להיתר כשיצרך לגדול אחד מדורינו, וגם צריכין מאד לדקדק, שיהיה עשוי על פי דין תורה, ושלא יהיה כמו קרקא, המבואר בגמרא יבמות דף קב ע"ב דפסול.

סוף דבר, גם הגאון החלקת יעקב זצ"ל הצטרף לפסק דינו של הגאון השרידי אש זצ"ל והוסיף בהערה שם "וראיתי אשר נדפס ע"י קונטרס מידידי הגאון הגדול ר"י וינברג, ושם הראה גדולתו וכחו דהיתרא בעמקות ושכל ישרה. ונהנתי מאד מקונטרסו, שראיתי שכוונו להרבה דברים, ושם נאמר, דגם הגאונים ריא"ה הערצוג ור' צבי פסח פרנק הרבנים מירושלים הסכימו ג"כ להיתרא, ויצא דברינו להיתר".

הרי מכל הנ"ל יוצא: שבנד"ד אותו יבם חיגר אשר נקטעה רגלו הימנית מן הברך ולמטה, והוא נולד הוא ברגל רגילה רק נקטעה מפני מחלה, ואין שם אלא הוא, דהיינו אין אח אחר שיכול לחלוץ לה, הרי בכגון זה ניתן לחלוץ וחליצתה כשרה, ויש ליעץ בכגון זה לחלוץ בשתי רגליו בימין ובשמאל, ועל הרגל הימני הקטוע לעשות נעל מיוחדת המתאימה לרגל הזה, ואף שמצינו דיון גדול בפוסקים כאשר חלקם לא מתירים בכגון זה לחלוץ, מ"מ בשעת הדחק ובצורך גדול כדאי לנו לסמוך על דעת המקילים בכגון זה ולמנוע מחילול ה' וכמובן על הצד הבלתי אפשרי לדרוש מאותו יבם לקיים מצוות יבום אלא לעשות כדברינו ולחלוץ בשתי רגליו בימין ובשמאל.

יד. כעת נדון על אופן וצורת הנעל כפי שקבעו לעשותו גדולי ישראל, ולפי נתונים אלו ניצור נעל מיוחדת בגודלה שיתאימה ליבם שבנד"ד:

באשר חלקי הנעל: כל חלקי הנעל שהם הסוליה, עקב, אזנים, קרסים ולולאות, רצועות, צריכים הם להיות מעור. מעיקר הדין, כל עור של בהמה או חיה, טהורה או טמאה, כשר הוא לנעל של חליצה. אבל נוהגים לעשותו מעור של פרה או של תיש, ומצוה מן המובחר בעור של תחש, שנאמר יחזקאל ט"ז ואלבישך רקמה ואנעלך תחש". אמנם למעשה אין אנו בקיאים בתחש, ועוד כשנוסיף שיש אומרים שכבר אינו קיים בעולם, כי רק היה בשעתו. כמו כן הצד השעיר של העור יפנה לצד חוץ של הנעל, וצד הבשר לתוך הנעל.

באשר הסוליה של הנעל: לצורך הסוליה לוקחים עור קשיח יותר מהעור של הנעל עצמה, ולכתחילה יהיה גודלו תואם למידת הרגל, וסוליה זו היא תחתית הנעל כמו סוליה של נעל רגילה שלנו. את הסוליה אין חיוב לצבוע בצבע שחור. הסוליה מחתיכת עור אחת, והנעל מחתיכה נוספת.

בנעל ימין: יש לעשות באופן שצד האגודל יהיה ישר, והצד השני מתעגל כדוגמת הנעל שלנו, **ובנעל שמאל** של איטר יש לעשותו הפוך.

באשר העקב: מחברים לסוליה מלמעלה עקב, שהוא החלק האחורי של הנעל, המכסה את אחורי הרגל - הקרסול, והעקב נכנס לתוכו. חוץ מהעקב צריך שהעור יהיה גם בחזית הנעל, כדי לכסות את כף הרגל מלמעלה, ויש להקפיד שהכל יהיה מחתיכת עור אחת.

באשר התפרים: מחברים את הסוליה לנעל על ידי תפירה בחוטים העשויים מעור, ויש לעשות את התפרים חיזוניים מחוץ לנעל, ולא פנימיים מתוך הנעל. יש לצבוע את הנעל בצבע שחור, חוץ מהסוליה והרצועות, ויש אומרים שגם התפירות לא יהיו צבועות.

אזנים מעל הקרסול: ממשיכים עוד חתיכת עור כלפי מעלה, והם למעשה שתי אזנים (קצוות), שמגיעות עד מתחת לברכיים. האזניים צריך שלא יקיפו את כל הרגל, אלא רק מהצדדים, בכדי שכשיבוא לקשור את הקרסים והלולאות סביב הרגל, ישכבו הקרסים על הרגל ולא על האזניים של הנעל.

חלונות: בכל נעל של חליצה עושים נקבים בגב הנעל (מאחורי הרגל), ונקרא בלשוננו חלונות, התועלת בחלונות שבכל מקום שהרצועות מצטלבות אחת על השניה, הרצועות יגעו ברגל עצמה ולא ינחו על עור הנעל, שלא יהא חציצה של הנעל בין הרצועה לרגל.

"נעל אשכנזי" פירושו, שיש שני חלונות בגב הנעל. "נעל ספרדי" פירושו, שיש שלוש חלונות בגב הנעל. כי האשכנזים עושים שלושה כריכות (שניים על הנעל, ועוד אחת מעל הנעל), ואילו הספרדים עושים ארבעה כריכות (שלושה על הנעל, ועוד אחת מעל הנעל) לכתחילה כל הנעל צריכה להיות עשויה מעור אחד מחתיכה אחת, ולא מחיבור חלקים נפרדים.

קרסים ולולאות: מחברים לאזנים שיוצאים מהנעל, שלושה "קרסים" שהם רצועה שבסופה קשר, בצד ימין של הרגל, ושלושה "לולאות" שהם רצועה שבסופה יש חור, שבו מכניסים את הקרסים, ויתפרם לאזנים על ידי חוט העשוי מעור. את הקרסים והלולאות יש לעשות מעור הצבוע בצבע שחור. אין לעשות את הקרסים והלולאות ארוכים, שאינם מהודקים היטב על הרגל, אלא יהיו רופפים.

רצועות הקשירה: יש לחבר משני צידי הנעל, שתי רצועות ארוכות, מעור שאינו צבוע. גם את הרצועות יש לחבר על ידי חוטים העשויים מעור. אורך הרצועות צריך להיות, כשיעור לנעל אשכנזי כדי שיוכלו לעשות שלושה סיבובים סביב הרגל, ובנעל ספרדי עושים אורך הרצועות שיוכלו לעשות ארבעה סיבובים סביב הרגל.

אופן צורת הקשירה: היבם או הרב מכניסים את הקרסים בתוך הלולאות, בתחילה מכניס את הקרס התחתון לתוך הלולאה הראשונה, ואחר כך את הקרס האמצעי לתוך הלולאה השניה, ואחר כך את הקרס העליון בתוך הלולאה השלישית, ואחר כך כורך הרב את הרצועות.

את הרצועה של צד ימין מסובב לצד שמאל, ומכניס את הרצועה בנקב שבאחורי הנעל ומוציאה מלפני הנעל, והרצועה של צד שמאל לצד ימין, ומכניס את הרצועה בנקב שמאחורי הנעל, ומוציאה מלפני הנעל, ויכווין כמה שיותר להשוות את הרצועות שישכבו יחד, והרי יש לך כרך אחד. וחוזר וכורך מלפנים לאחורי הרגל בתוך חריץ העליון שאחורי הרגל, וחוזר וכורך מאחורי הרגל לפנים, בין האויר שבין הקרסים והלולאות העליונים, והרי יש לך ב' כריכות מסביב הרגל בין לפנים בין לאחור. ואז יכרוך למעלה מן הלולאות מלפנים הרגל על גבי הבשר לאחורי הרגל וחוזר וכורך מאחורי הרגל לפנים עד למעלה הלולאות הרי שלשה כריכות.

לאחר שגמר את הכריכות עושה שני קשרים זה על גב זה, והקשר השני לא יהיה קשור חזק, כדי שתוכל היבמה להתיר אותו ביד ימין בלי סיוע השמאל, אבל לא יהא ממש רפוי, אלא שני הקשרים יהיו מהודקים, ומעליהם עושים קשר עניבה.

אופן התרת הרצועות: הרב מורה ליבמה, שתתיר בידה הימנית בלבד, בלי שום סיוע מהיד השמאלית, ואם היא איטרת תפתח את הקשרים רק בעזרת היד השמאלית, וכן היבם לא יסייע כלל ליבמה בפתיחת הקשרים והרצועות, וכן לא ירים רגלו מן הקרקע. היבמה פותחת את קשר העניבה, ואחר כך את שני הקשרים, ואחריהם פותחת את כל הכריכות, של הרצועה העליונה, ואחר כך של האמצעית ואחר כך של התחתונה. כעת, היבמה מוציאה את הקרסים מהלולאות, ביד ימין כמו כל הפעולות, קרס התחתון תחילה, ואחריו האמצעי, ואחריו העליון, שאם תהפוך את הסדר, ותתחיל מהעליון, יקשה עליה לפתוח את התחתונה, שמיד לאחר התרת העליונה יתרחב אזני המנעל.

אופן הורדת הנעל: בזמן התרת הקשרים רגל היבם צריכה להיות דחוסה בקרקע. לאחר פתיחת כל הקשרים, היבמה מגביהה את רגל היבם בידה השמאלית, וחולצת את הנעל בידה הימנית. ומשליכה אותה לארץ, להראות שחלצה רק לשם מצות חליצה, ולא שצריכה את הנעל, ובזריקה מוכיחה שהנעל לא שלה. אחר כך היא שוב מגביהה את הנעל וזורקת אותה למרחק.

בנשיאותו של הגאון
הרב חיים יעקב שלאמנע שליט"א
רב ואב"ד ק"ק עדת ישראל פאריש
זקן רבני ודייני אירופה

בית דין איחוד הרבנים צרפת

Beth Din Ihoud Harabanim France

מיסודו של הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל
אב"ד ליאון ואב"ד ביה"ד איחוד הרבנים צרפת

אחרי שהסברנו אופן וצורת הנעל של החליצה, נוכל לייצר נעל מיוחדת ע"פ כל כללי ופרטי ההלכות שהזכרנו למעלה, באשר בנד"ד קבלנו את המידות של הנעל שמדד הגאון הרב אריה רלב"ג שליט"א, וזה היוצא מדבריו:
הנה המדות של הנעל חליצה לרגל ימין הקטוע של מר. ג. פ.:

- 17.5 ס"מ אורך מן הארכובה ולמטה מצד פנים. בשר רך מדולדל יורד מצד פנים אחרי סוף העצם.
- 10 ס"מ אורך מן הארכובה ולמטה מצד אחורי. מצד האחורי המדידה נגמרת בסוף העצם, ואין בשר מדולדל יורד.
- 40 ס"מ היקיפו של הרגל למעלה מתחת לארכובה.
- 35.5 ס"מ היקיפו של הרגל למטה לפני סוף הרגל (העצם).
- מלפנים יש בשר רך (ולא עצם) מדולדל ויורד, שיותר ארוך מצד האחור, ששמה הבשר נגמר בסוף העצם מאחורה. לכן המידות של האורך מן הארכובה ולמטה, יותר ארוך מלפנים, ממה שזה ארוך מאחורה, ששמה אין בשר שיורד.
- הנני מבקש לעשות הרגל כמנהג הנעל שמשתמשים בירושלים כפי הגאון הרב שמואל סלנט זצ"ל, כלומר שיהיה רק שני חתכים מאחורה - בין כך אני חושב שאין די מקום על הרגל לשלושה חתכים מאחורה.
- גם לעשות רוחב הסרוכים כדי לקשור מסביב הרגל קטן כדי שיוכלו להיכנס לשני החתכים מאחורה, ולהיכנס שלושה פעמים מלפנים מסביב לרגל. גם לעשות הסרוכים ארוכים מפני שצריכים לעשות למעלה מעל הנעל מתחת לארכובה קשר ועניבה, ולנעל צריך מקום.
- לכן הנני חושב שהנעל יהיה נעל קצר שהכל יכול להיכנס מתחת לארכובה.

זה תוכן מכתבו של הגר"א שליט"א אב"ד אגוה"ר דארה"ב, מקום שאמורים לערוך חליצה זו, וכדי להיעזר בעשיית הנעל במידות מיוחדות אלו, פנינו להנהלת בתי הדין הרבניים באה"ק, אשר הפנו אותנו למפעל "אבנט" לעבודות עור אשר מיקומו בירושלים, ויש למפעל הזה ניסיון בייצירת נעל חליצה, ובעבר מפעל זה עשו נעלי חליצה עבור בתי הדין באה"ק.

והנלענ"ד כתבתי, והיות כי זאת שאלה חמורה אבקש חוו"ד והצטרפותם של גדולי הדיינים שליט"א.

הרב מאיר שלמה חביב
רב ומורה צדק שע"י בית הדין איחוד הרבנים צרפת
יושב כעת בבית הדין אגודת הרבנים דארה"ב